БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч.
ФЕВРАЛЬ
7
ПЯТНИЦА
№ 32 (7878).

Өртээ 2 көп.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ КОМПАРТИЯЛАРЫНЫҢ ТК-ларының ПАРТИЯ КРАЙКОМНАРЫНЫҢ БОЛГАШ ОБКОМНАРЫНЫҢ СЕКРЕТАРЬЛАРЫНЫҢ АЙ ХУУСААЛЫГ КУРУЗУ

СЭКП ТК-ның чанында Партияның дээди школазынга эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының, партия крайкомнарының, обкомнарының идеология айтырыгларының талазы-биле ажылдап турар секретарьларының база шериг округтарының, флоттарның шериг чөвүлелдериниң кежигүннери—начальниктериниң ай хуусаалыг курузу доозулган.

Курстуң киржикчилери СЭКП төөгүзүнүң, политиказының, марксисчи-ленинчи философияның, эртемниг коммунизмниң, политиктиг экономияның, партия тургузуушкунунуң, масса-политиктиг, идеология ажылының өйү келген айтырыгларын өөренген.

Партия комитеттериниң идеология ажылының дуржулгазын чугаалажырынче курска улуг кичээнгейни салдынган.

«Коммунистиг тургузуушкунга СЭКП-ниң удуртукчу ролюнуң улам улгадып турары» болгаш «Социалистиг ниитилел харылзааларының хөгжүлдези, оларның коммунистиг харылзаалар кылдыр шилчип бээри» деп темалыг семинар кичээлдерин курска эрттирген.

Курстуң дыңнакчылары В. И. Ленинниң Кремльде ажылдап чораан кабинединге болгаш квартиразынга, Ленин дагларынга чораан. ВЛКСМ ТК-га, хөй-хөй төп солуннарның, журналдарның редколлегиялары-биле база чогаалчылар, композиторлар, чурукчулар, кинематографистер-биле, Москва театрларының артистери-биле ужуражыышкыннар болган. Дыңнакчылар Сылдыс хоорайынга чораш, космос маадырлары-биле ужурашкан.

Соңгулдага уткуштур

БАРЫЫН-ХЕМЧИК

Соңгулданы бедик идейн-политиктиг деңнелге эрттирери ооң организастыг белеткелинден улуу-биле хамааржыр. Ынчангаш соңгулда кампаниязының үе-чада бүрүзүнче Ак кодээ Совединиң күүскому, «Доң-Терезин» совхозтуң парткому улуг кичээнгейни угландырган. Соңгулда кампаниязының белеткел ажылдарының төп одаа болур агитпунктуларны дерээн. Ийи улуг хемчээлдиг календарьны, соңгулда округтарының схемаларын аскылаан. Агитколлективтерни О. Пашың, О. Борбак-оол олар удурткан. Ооң-биле чергелештир районнуң улус судунга соңгулда база чоруп турар.

Чер-чер Советтеринге соңгулда улам-на чоокшулап орар. Ынчангаш агитаторлар соңгукчу бүрүзүнге чедир тайылбыр ажылын калбартып турар.

А. Дончаа.

УЛУГ-ХЕМ

Чоокта чаа «Улуг-Хая» совхозтуң Хендерге салбырының Ак-Тал суурунда соңгукчуларның хуралы болган. Аңаа соңгулда белеткелдериниң чоруп турарының дугайында партия эге организациязының секретары эш Биче-оолдуң информациязын дыңнаан. Соңгулдага хамаарышкан чугула ажылдарны ол хуралга чугаалажып көрген.

Э. Шагдыр.

МӨҢГҮН-ТАЙГА

Каргы кодээ Совединиң күүскому, «Малчын» колхозта партком ыраккы одарларда малчыннар ортузунга соңгулда кампаниязынга хамаарышкан агитас-массалыг ажылды чорудары-биле агитаторларны аъткарган. Мал кыштагладыышкынының организастыг эрттирерииче, малдың чаш төлүн менди доруктуруп алырынче бүгү күштү мооңнеп, соңгулдага чедиишкинниг ужуражыр дээш, малчыннарның ортузунга организастыг, политмассалыг ажылдарны агитаторлар улам күштелдиргеннер.

Х. Мандан-оол.

ТАНДЫ

«Тыва кобальт» комбинаттың төвү Хову-Аксы суурда чер-чер Советтеринге соңгулданың белеткел ажылдары хайныышкынныг эгелээн. Белеткел ажылдарын чорударының штавы партком болу берген. Суурда партия эге организацияларының секретарьларының, комсомол болгаш профэвилел организацияларының төлээлекчилери-биле каттышкан хуралын партком эрттирген.

Суур болгаш район Совединге соңгулда округтарын тургузуп, девискээрлерин тодаргайлаан. Ийи агитпунктуну тургузуп, оларны масса-политиктиг болгаш организастыг ажылдарны чорударының төвү болдурган.

О. Корода.

АГИТПУНКТУЛАР

Политиктиг улуг, чугула кампания чер-чер Советтеринге соңгулдага белеткелдер Россия Федерациязының бүгү черлеринде ышкаш, бистиң Тыва АССР-ниң хоорайларында, суурларында болгаш кодээ черлеринде хүн бүрү улам калбарып турар. Соңгулданың чедиишкинниг болуру — аңаа организастыг белеткелдер-биле кады партия организацияларының талазындан масса-политиктиг ажылды кайы хире бедик деңнелге тургусканындан база улуу-биле хамааржыр.

Соңгукчуларның чурттап турар чериниң аайы-биле чорудар бедик идейлиг, хөй талалыг масса-политиктиг ажылдың төвү — агитпунктулар болур. Ынчангаш хөй-хөй партия организациялары бо хүннерде оларның ажыл-чорудулгазын улам идепкейжидип, агитколлективтерге удуртулганы күштелдирип турар. Маңаа хамаарыштыр СЭКП-ниң Кызыл хоорkому, Чөөн-Хемчик райкому 172 агитколлективтерни хаара туткан 47 агитпунктуларны тургусканын, партия организацияларының секретарьларының, агитпунктулар эргеленчилериниң сургаалдалыг семинарын эрттиргенин чижек кылдыр чугаалаарга-ла четчир.

Соңгулдага белеткелдерниң баштайгы хүннеринде хөй-хөй агитпунктулар соңгукчулар ортузунга утка-шынарлыг ажылды план ёзугаар чорудуп эгелээн. Кызылдың № 16, 4 база Чөөн-Хемчиктиң «Октябрь 30 чылы» колхозтуң, «Чыраа-Бажы» совхозтуң төвүнде болгаш өске-даа черлерде агитпунктуларны оларга хамаарыштырып болур. Чижээ, Кызылдың № 16 агитпункт участокка чорудар агитация ажылының методиказының дугайында беседаны агитаторларга кылган. Хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы эш С. Х. Красный соңгукчулар-биле ужурашкаш, оларга Кызылдың ажыл-агыйы, культура тургузуушкунунуң сорулгаларын боттандырып база чагыгларны депутаттар канчаар күүседип турарын чыылганнарга чугаалап берген. Ол ышкаш бо дег таарымчалыг ажылды «Чыраа-Бажы» совхозтуң төвүнде болгаш Хөрүм-Дагда агитпунктулар чорудуп турар.

Чер-черде тургустунган агитпунктулар-биле кады соңгулдага уткуштур масса-политиктиг ажылды чорударынга идеологтуг ажылдың өске хевирлерин болгаш аргаларын база калбаа-биле ажыглап турар. Чоннуң чурттап турар чериниң аайы-биле политиктиг ажылды чорудар эптиг болгаш таарымчалыг черлерниң бирээзи бисте агитквартиралар болур. Соңгулдага белеткелдерниң үезинде Бай-Тайгада, Эрзинде, Чөөн-Хемчикте болгаш өске-даа черлерде агитквартираларның ажылын улам идепкейжидип, утка-шынарлыг, солун кылдыр тургускан.

Чижээ, Чөөн-Хемчиктиң «Октябрь 30 чылы» колхозта партия организациязы (секретары эш Х. Монгуш) 40 ажыг агитаторларны тус-тус агитквартираларда быжыглаан. Эрзинниң суурларында эжиинде «Агитквартира» деп бижээн бажыңнарны бо-ла көрүп болур. Оларга агитаторларны, политинформаторларны быжыглаан, эргежок чугула литература-биле чепсеглеп, дерээн. Олар соңгукчуларга соңгулда дугайында беседаларны, эрткен чылдың түңнелдерин, партияның болгаш чазактың иштики, даштыкы политиказын таныштырып турар. Ынчангаш чер-черде агитпунктулар-биле кады агитквартиралар бо хүннерде база-ла соңгукчулар ортузунга соңгулда мурнунуң агитациязын чорудар чугула черлер болу бергеннер.

Ооң-биле кады чамдык черлерде агитпунктуларның ажылы шулуудавайн турарын, чоннуң чурттап турар чериниң аайы-биле масса-политиктиг ажылды чамдык партия организацияларының талазындан кошкак чорудуп турарын шуут чугаалаар херек. Оларга бирги ээлчегде Барыын-Хемчик районнуң төвүнде, Кызылдың № 1 АТБ-зинде ол дугаар агитпунктуларны хамаарыштырып болур. Ылаңгыя Барыын-Хемчиктиң төвүнде агитпунктулар дыка үр үениң иштинде дерип, шиметтинмээн, ээнзиргей байдалдыг туруп келген. Бо таарымча чок байдалды эдер талазы-биле аңаа хамаарышкан партия организациялары база СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи шиитпирлиг хемчегни албаан. Ол ышкаш Бии-Хемниң «Өөк» совхозтуң Кудуктарда, Чаңгыс-Аашта, Кошпайда, «Кызыл тараачын» колхозтуң Ээрбеите малчыннарынга ай-айы-биле агитаторнуң болгаш политинформаторнуң сорук кииирикчи беседалары дыңналбастаан. Бо талазы-биле ол ажыл-агыйларда парткомнар оон шыңгыы түңнелди кылыр ужурлуглар.

Соңгулдага белеткелдерниң үезинде бүгү масса-политиктиг ажылдың төвү—агитпунктуларның ажылын чер-черде парторганизациялар хүн бүрү башкарар, контрольдаар хүлээлгелиглер. Оларга ылаңгыя партия, совет ажылдакчыларының илеткелдер кылырын, айтырыглар, харыылар кежээлерин, хоочун салгалдың төлептиг кижилери база күш-ажылдың мурнакчылары-биле ужуражыышкыннарны, янзы-бүрү темаларга лекцияларны, беседаларны организастаарын калбаа-биле практикалаары эргежок чугула. Маңаа чорудары-биле планнаан хемчеглерни организастыг, бедик деңнелге, солун утка-шынарлыг кылдыр эрттирерин чедип алыр херек. Ол ышкаш олар агитколлективтерге, агитаторларга хүн бүрүнүң дузазын көргүзер, сургаалдалыг сүмелерни бээр болгаш олар эргежок чугула литератураны тып алырынга дузалаар ужурлуг.

Чер-чер Советтеринге соңгулда эрттирер бо чыл болза улуг башкы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур алдарлыг юбилейниң чоокшулап келгени-биле холбашып турар. Владимир Ильичиниң чырык чаагай овур-хевириниң, ооң чагыгларын амыдыралга канчаар боттандырып турар дугайын тайылбырлаары амгы үеде бүгү партийжи политиктиг ажылга кол чүүл болур. Ооң-биле кады лекторлар, илеткелчилер, агитаторлар бистиң партиявыстың болгаш улустуң өндүр улуг чедиишкиннериниң дугайын ханызы-биле тайылбырлаары, ажылчы чоннарның кичээнгейин бүгү улустуң социалистиг чарыжынга коллектив бүрүзүнүң чедип алыр сорулгаларынче, шиитпирлеттинмээн айтырыгларже мааңнээри эргежок чугула.

Соңгулда кампаниязының үезинде агитпунктулар болгаш агитквартиралардан аңгыда идеологтуг ажылдың өске бүгү аргалары, хевирлери база калбаа-биле ажыглаттынган турар апаар. Ынчаарга чер-черде партия организациялары оларга чоруттунар бүгү партийжи политиктиг ажылдың идейлиг деңнелинче, утка-шынарынче, ооң дээштиг, үре-түңнелдиг болурунче доктаамал сагыш салыр ужурлуг. Ындыг таварылгада ол чедиишкинниг болур дээрзин утпас херек.

ССРЭ-нин ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

Чайгы XIX олимпийжи оюннарга чедиишкинниг белганы база спортчу шылгараңгай чедиишкиннерни чедип алганы дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму 1969 чылдың февраль 5-те Чарлыы-биле бөлүк спортчуларны, тренерлерни ССРЭ-ниң орденнери, медальдары-биле шаңнаан.

Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле 12, «Хүндүлелдиң демдээ» орден-биле 27, «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чорук дээш» медаль-биле 14 болгаш «Күш-ажылчы шылгарал дээш» медаль-биле 18 кижи шаңнаткан.

◆

САДЫП АЛЫЫШКЫН

1969 чылдың бирги кварталында күрүнеге сүт, эът садып алырының планы канчаар күүсеттинип турарын февраль 1-ниң медээзин хуу-биле алырга мындыг:

РАЙОННАР	СҮТ	ЭЪТ
Тожу	62,5	—
Таңды	38,1	252,5
Бии-Хем	37,7	231,3
Каа-Хем	29,9	81,5
Чөөн-Хемчик	28,0	7,2
Бай-Тайга	26,4	19,6
Кызыл хоорай Соведи	26,3	6,6
Улуг-Хем	15,8	42,5
Барыын-Хемчик	7,5	6,9
Мөңгүн-Тайга	—	21,1
Өвүр	—	—
Тес-Хем	—	—
Эрзин	—	—
Республика	29,4	64,1
1968 чылдың бо үезинде турганы	41,3	60,8

КРУПСКАЯНЫҢ АДЫ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР

Улусчу чогаадылганың Н. К. Крупская аттыг төп бажыңы В. И. Ленинниң шынчы өңнүү болгаш эжи Н. К. Крупскаяның чоокшулап келген юбилейинге тураскааткан ажылдарының планын бадылаан.

Н. К. Крупскаяның амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында районнарның культура бажыңнарынга, клубтарынга, библиотекаларынга лекциялар, илеткелдер, делгелгелер, номчукчулар конференциялары эрттирери төлевилеттинген. Надежда Константиновна-биле кады ажылдап чораан кижилер-биле ужуражыышкыннар болур. «Н. К. Крупская — большевиктер партиязының шылгараңгай ажылдакчызы», «Уран чүүл, литература хөгжүлдезинге Н. К. Крупскаяның ролю», «Н. К. Крупская культура-чырыдыышкын ажылының дугайында» деп темаларлыг эртем-практика конференцияларын организастаар.

(СЭТА-ның корр)

Малчынның маадыр ижи

ХҮР-ЛЕ БОЛЗУН!

Тес-Хемниң «Чодураа» колхозата хойжу Серен Шимит Серенович ол колхозтуң чүгле хоочун хойжузу эвес, харын ук ажыл-агыйны үндезилеп тургусчуп келген база бир сураглыг кижилерниң бирээзи.

— Чеди чыл дургузунда инек малдап келген кижи мен. Ооң соонда хой кадарып кирдим. Үш чылдың нүүрүн көрүп чор мен. Инекке бодаарга, хой кадарары берге чүве-дир. Баштайгы чылдарда олча-омак, азы чедиишкин ындыг-ла мактанчыг эвес деп чугаалап болур чүве чораан. Үш чыл улаштыр чүс башка онаашты чеден тостан сезен чедир хураганны ап, бир хойдан-на 3200 грамм чедир дүктү кыргып ап келдивис. Бо чылын бистиңинде чиңге-нарын дүктүг 380 хой быжыглаттынган. Хойнуң ниити байдалы амдызында эки, кужу арык-доруктуг эвес. Чүге дээрге чайын Шуурмактың эки одар-белчирлиг одарларынга эки семиртип алганывыстың ачызы боор деп бодап турар бис. Күзүн тос тонна сигенни белеткээш, кыштагда дажыглап алган бис, ийи тонна холуксаалыг мал чемин эккеп берген, дус база четчир. Ынчаарга амгы берге чүве— хой төрүп эгелээн. Баштай төрээн тозан алды хойнуң хураганнары шупту менди— деп, малчын хөөрөп орган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, ында хойжу бригаданың бригадири Иван Симчитович Данзурунуң удурткан бригадазының малчыны Шимит Серенович ук бригадада партия бөлүүнүң удуртукчузу, идепкейлиг агитатор болуп турар. Тестиң Агар-Даанга, Кара-Шаттарга, Ямалыкка инек, хой малдап ол шаг болган.

Ам өг-бүлениң даалгазы мындыг: чаш малды бүрүн камгалап алыр, хойдан-на 3 килограмм дүк алыр. Амгы байдалды ап көөрге ол сорулга чедиишкинниг күүсеттинер дээрзи бүзүрелдиг.

Ажыл-ижиниң дугайын биске Шимит Серенович допчулап сонуургаткаш, аал дужунда ховужукта хоюнче база катап далажыпты. Ылгын аъдының соондан чымчак хар дүвүрепии чораан. Ооң дергизинде чылыг ак кидистен кылган пичеек...

Элээн болганда арны-бажы ак дожаң апарган, ээзенгизин херe тепкен Серен Шимит база катап аалга халдып келген.

— Дүрген хүлээп ал, баштай бажыңче киирип кургаткаш, хураган кажаазынче киирбес болзуңза хоржок — дээш, Серен Шимит өг-бүлениң херээжен ээзинге пичеектен ийи чаш хураганны хүлээдип берип турда, ол өг-бүлени чурукка тырттырып алган бис.

Ийет, Шимит Серенович ышкаш, ындыг хоочун кижилер ажыл-агый бүрүзүнде бар. Оларның эки херээ, үнелиг ажылы өскелерге үлегер болур, аныяк салгалдың кижилери шак ындыгларга чорттарланыр болгаш оларны хүндүлээр.

Д. ЕНДАН.

А. ПОНОМАРЕВТУҢ фотозу.

КЫШТЫҢ АЙЫЛЫНДАН ЧАҢГЫС-ДАА БАШ МАЛ ЧИДИРБЕС ДЭЭШ ДЕМИСЕЛГЕ ООЖУРГАЛ ТУРБАЗЫН!

Бүгү арганы ажыглаар

Февральдың баштайгы понедельнигинде партияның Тес-Хем райкомунуң бюрозунга районда мал кыштагладыышкынының байдалын чугаалашкан. Соок улуг, хар кылын. Кыштың байдалы мындыг дошкун болуп турарындан аңгыда кыш орту четпээнде-ле мал чеминиң курлавырының чартык кезиин чарыгдаттына бергенин бюро демдеглээн. Чагыг ёзугаар ырактан эккелген холуксаалыг чемнерни кадагалаарының белеткелин баш бурунгаар чорутпаанындан совхоз, колхозтарның сиген, саваң кажааларында төктүп, төтчеглеттинип чыдарын бюро буруу шапкан. Мал чемин камнап, кадагалаарынче, ону малга чымчадыр хайындырып берип, харын-даа мал чемин немей тыптынарының хемчеглеринче кичээнгейни угландырган.

«Тес-Хем» совхозтуң шээр малы февральдың баштайгы он хонуундан эгелеп массалыг оолдаар. А ынчаарга бо хүннерге чедир безин 1000 ажыг баш мал оолдаан болгаш чаш мал онча-менди.

Дош эргизип, чылыг суг-биле төрээн малды суггарып турар. Моон соңгаар чүгле төрээннерин эвес, хар хемирип турар бүгү малга чылыг суг бээрин боттандырар деп шиитпирни бюро хүлээп алган.

«Ак-Эрик» колхозта, совхозтуң Үстүкү-Шынаа салбырында малчыннарның одаар ыяжы үстүп, удур дон ыяш сөөртүп турар. Районнуң ийи колхозунда 4-4 хураган кажаалары белен эвес, оларны удур септеп турар. Совхозтуң Орукку-Шынаа, Үстүкү-Шынаада хураган кажааларының байдалы база багай.

Партия райкомунуң бюрозу бо бүгүнү дүвүрээзин-биле демдеглеп, бүгү арганы ажыглап, ажылды дарый экижидер дээш тускай комиссияны тургускан.

А. ДЕМБРЕЛЬ.

Ак-Хаяның хойжу бригадазы

Кышкы хүн чүгүрүүнге кире берген, бедик тайга кырынга олуруптканда, Чадаанадан Ак-Хая кайы сен дээш хаптывыс. Удаваанда Ак-Хаяның артында бир аалдың кодаңынга чедип келдивис. Чыккылама соок турза-даа, аалда ажыл-иш хайныышкынныг. Аалдың ээлери хоюн одардан чаа-ла чедип келген, хураганнарны ыдып салып, иелеринге эмзирген, ажаанзыраан турлар.

Ханык угбай шала улгады берген хураганнарга чылыг сугну берип тур. Седен Дамбаевич хүнзеди хой кадаргаш келзе-даа, бажыңче безин кирбейн, хураганнарын чемгерживп, оглун орта эмзирбес хойларның хураганнарын чаңгыстап эмзирип тур. Аныяк сакманщик Зоя Моңгуш база-ла хураганнарын чемгерип тур.

Удаваанда хураганнарны эмзирери доозулду, оларның тоткан, тотпааның хынап, кажааларынче киирип эгеледилер. Арай тотпаан хураганнарга немелде чемнерни берип, чылыг суг-даа ижиртгиледи.

Шак ынчалдыр бир чымыштыг, соок кежээниң ажыл-ижи доозулду. Чаңгыс кежээ безин хураганнарны, чамдык ара берген хойларны азырап чемгерип алыры дыка берге.

Седен Дамбаевичиниң өг-бүлези хөй чылдарның иштинде хойжулап келгенинден ук ажылга мергежили бедээн. Чыл бүрүде чаңгыс-даа баш мал өлүрбес дээш эрес-шудургу ажылдап келгеннер. Хой ажылынга үр чылдар иштинде, үре-түңнелдиг ажылдап келгени, бедик көргүзүглери дээш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму Седен Дамбаевич Донгакка «Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны» деп хүндүлүг атты тывыскан. Төрүүр 100 хойга онаалтыр ол чыл бүрүде 90-дан өрү 100 чедир хураганнарны камгалап ап келген.

Ам ооң кодаңында 283 хой төрээн, оон 293 хураган менди доругуп өзүп турар. Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга база Совет Тываның 25 чылынга чедиишкинниг ужуражыр дээш, кадарчы бо чылын 100 баш төрүүр хойга онаалтыр 100 хураганны, 1 хойдан-на 2,5 кг дүктү кыргып алыр болгаш 15 тонна сигенни белеткээрин хүлээнген. Ону күүседириниң бүгү-ле аргалары малчында бар.

Бодунда быжыглаан малды менди өстүрери-биле чергелештир, Седен Дамбаевич хойжу бригаданың бригадири болуп турар. Бригаданың ажыл-ишчилериниң эрес-шудургу күш-ажылының түңнелинде оларның кадарган малы амдызында хорамча чок, менди кыштап турар.

Бо хүннерде бригаданың кодаңнарында 1600 баш хой төрээн, оон 1630 хураган менди алдынган. Кыштан чаңгыс-даа баш малды оскунмас дээш, бүгү-ле арга-хемчеглерни ап турар. Чамдык кодаңнарда хойларның даваннары тастап эгелээн, аңаа удур хемчеглерни база ап турар. Даваны тастаан хойларның даваннарынга пөс хаптар даарап кедирип, эмнеп, ара берген хойларны немелде чемнер-биле чемгерип турар. Мал чеминиң курлавырларынга шыңгыы контрольду тургускан болгаш ону чөптүг ажыглаар хемчеглерни организастаан. Бригаданың хойжуларының иштинден Ондар Кызыл-оолдуң кадарган хоюндан 225 хой төрээн, оон 230 хураганны алган. Куулар Сарбааның кодаңында 220 хой төрээн, оон 225 хураганы менди доругуп турар.

Седен Дамбаевичиниң-даа, оон удуртуп турары хойжу бригаданың ажыл-ишчилери кышкы үеде малдарны одарладырын база-ла шын организастааннар. Күскээр кыжын мал семис-шыырак турда, ыраккы одарларны ажыглаан, мал төрүүр үеде чоокку одарларга одарладып турар. Кажааларының болгаш чуртталга бажыңнарының септелгезин чогуур үезинде кылып алганнар. Хойжу бүрүзү кадарган хоюнга, четчир саныг чемни белеткеп алыр чаңчылдыг.

Ынчалза-даа кыштың бо берге үелеринде оларның ажылында четпестер, бергедээшкинниг байдалдар тургустунуп турар. Бригада төвүнүң чанында ийи кодаңның малының суг ижип турар кудуунуң суу доңганындан хойларга суг ижиртпейн турар. Автолавкалар үзүктелиишкинниг кээп турарындан бараанарны чогуур үезинде малчыннар садып албайн баар таварылгалар бар.

Ш. КҮЖҮГЕТ.

Малды ынчаар ажаавас

Эрзиннин бир колхозунда

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозу кыштаглаашкынга чүгээр белеткелдиг кирген деп санадып турган болза, амгы байдал аңаа дүүшпес апарган.

Бо дугайын мындыг чижектер-биле көргүзүп болур. Чамдык черлерде мал ам-даа чадагай, курган өдек чок кажааларда кыштаглап турар. Чижээ, Кара-Хая деп черде инек кадарчызы М. Маа-Хөөнүң кажаазы чадагай, дош сери адаанга туруп келгенинден чамдык инектерниң кужу арган, тургузу азыралда кирген. Концентрат чемнерни малга хар кырынга төп берип, камналга чок чорукту кылып турар. Моллурга кадарчызы Б. Кунгааның кажаазының иштиодашталдыр доңган, күзүн белген өдээ бар-даа болза, ону кажаа иштинге төкпейн турар.

Төп сүт-бараан фермазының саанчылары боттарынга быжыглаан инектерин рацион ёзугаар чемгербейн турар. Инек кажаазының иштиөл, чамдык хүннерде өл өдек аштаттынмайн баар. Боос, кызыр инектерни шинчип тодаратпаанындан олар фермада холуй турбушаан.

Фермада инектерге мал чемнери каап бээр кормушкалар, шагжалар чок боор, камналга чок чарыгдалды кылып турарының түңнелинде бар мал чемнери чүгле февраль айны доңгуп доозар апарган. Азырал, ажаалда багай болуп турарындан инектерниң сүдү кызырлып, хүнде чүгле 35 кг сүт саап ап турар. Фермада чунар-бажын, кызыл-булуң одаар ыяш чогундан ажылдавайн келген.

Колхозтуң берген мал чемнери-биле ниитиниң хойларын чемгерериниң орнунга, чамдык хойжулар бодунуң хуузунда моллурга, анай, хураганын чемгерип турар. Бо талазы-биле кандыг-даа хыналда чок.

Колхозта хой оолдап эгелээн болза-даа, хураган кажааларын кургаглап белеткевээн, чамдык кажааларда печкалар чок.

Хойжу бригадаларда зооветеринарлыг өөредилге барык чорбайн турар. В. И. Ленинниң намдарын өөренир бөлгүмнер тургустунмаан. Малчыннар ортузунга лекция, беседа эвээш чоруттунуп турар.

Кыштың берге үезинде малчыннар дугайында сагыш салыышкын колхозтуң баштаар чериниң, партия организациязының удуртукчуларының хүн бүрүде кичээнгейинге турар ужурлуг. Амдызында мал ажылынга улуг когарал болбаан болза-даа, кыштаглаашкынның арткан айлары эң берге деп чүвени билзе чогуур. Бир эвес малдың ажаалдазын, чемгерилгезин, кажаа хорааның байдалын бо хевээр тургузар болза, кыштаглаашкынны когарал чок ажып эртип шыдавас апаарын болаар ужурлуг.

Е. КАҢ-ООЛ.

АЖЫЛЧЫН ХООРАЙНЫҢ БАЗЫМНАРЫ

Бистиң хоорайның ажылчы чоннары эрткен 1968 чылды күш-ажылчы чедиишкиннер-биле үдээн. Беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир, ленинчи юбилейни төлептиг уткуур дээш чарышпышаан, үлетпүр, транспорт бүдүрүлгелериниң болгаш тудугнуң коллективтери элээн чедиишкиннерлиг болган. Үлетпүр продукциязын бүдүрериниң хемчээли 101,8 хуу, а бүдүрген продукцияны сайгарарының планы 102 хуу күүсеттинген.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи сорттуг даг-дүгү арыглаарының чыл онаалдазын база беш чылдың үшкү чылында алдынган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткен. Чурт 24800 тонна сорттуг даг-дүгүн алган. Пландаа ажыр 514 муң рубльдиң продукциязын сайгарган.

Комбинат планнаашкынның болгаш экономиктиг идиг бериишкинниң чаа системазынче бистиң республикада баштай кирген бүдүрүлге. Ол эки экономиктиг көргүзүглерлиг болуп, карылгалыг турганындан орулгалыг бүдүрүлге апарган. 1968 чылда ооң орулгазы бир миллион ажыг рубль болган.

Социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге деңнеш-дески ажыл, комбинаттың цехтериниң аразында ажылды таарымчалыг организастааны улуг рольдуг болган. Цех, бригада бүрүзүнге социалистиг чарышты калбарткан. Коммунистер ол чарыштың организакчылары, сорук кииликчилери болган. Арыглаар фабрикада, даг-транспорт цегинде, электростанцияда, септелге мастерскаязында партия эге организациялары чарышты башкарып, ооң түңнелдерин үндүрүп, мурнакчыларның дуржулгазын деткиир, нептередир херекке идепкейлиг киришкен.

Амыдырал хандырылга комбинадының ажылдакчылары күрүне планын чедиишкиниг боттандырган. Олар чыл онаалдазын 1,5 ай бурунгаар күүсеткеш, беш чылдың дөрткү чылының үлүүнге ажылдап эгелээн.

Бистиң тудугжуларывыстың ажылы бурунгаарлаашкынныг болган. Эрткен чылын 128 өг-бүле чаагайжыды туттунган квартираларны алган. 400 аныяк ажылчыннар чаа, чаагайжыды туттунган общежитиеже көшкен. 96 олуттуг столовая, бараан магазини ажылдап турар, 5,5 километр дурттуг суг дамчыдар система, 100 машина кирер гараж туттунган. ТЭЦ алгылыышкынының талазы-биле улуг ажылдар кылдынган.

Ак-Довурак — Абаза оруунуң тудугжулары эки белекти туткан. 210 километр орукту күрүне комиссиязы хүлээп алган. Ол орук чүък сөөртүрүнүң хемчээлин үш хире катап дүргеделир.

Ажылчыннар хандырарының килдизи база эки ажылдаан. Ында бараан саарылгазы 114, а хөй-ниити чемненилгезиниң планы 148 хуу күүсеттинген. Чурттакчыларны хандырарының культуразы бедээн, бараан ассортиментизи калбарган. Хоорайның чурттакчыларынга пландан ажыр 600 муң рубльдиң бараанын саткан.

Үлетпүр бүдүрүлгелеринде күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарын нептередир, чогаадыкчы болгаш чаартыкчы саналдарны шиңгээдир талазы-биле боттуг хемчеглерни чорудуп турар. Чүгле «Тыва даг-дүгү» комбинатка безин күш-ажыл байдалын экижидер 300 ажыг чаартыкчы санал кирген. Саналдарны шиңгээткениинден комбинатта продукция бүдүрериниң механизастаарының деңнели бедээн.

Чедиишкиннер бистиң ажылчыннарывыстың, инженер-техниктиг ажылдакчыларывыстың социалистиг хүлээлгелерни күүседир дээш бүгү күжүн салып келгениниң ачызында чедип алдынган.

Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелеринде мурнакчылар чыл келген тудум көвүдеп, коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкин калбарып турары өөрүнчүг. Бо патриотчу шимчээшкинде ийи муң ажыг кижи киржип турар, 570 мурнакчыга коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик атты тывыскан. Арыглал фабриказында аныяк коммунист Михаил Сундуй-оолга баштаткан № 1 ээлчег, рудникте Ооржак Шевер-оолдуң коммунистиг күш-ажыл бригадазы, даг-транспорт цегиниң эштер Козлов биле Чакировка удурткан экскаваторлар экипажтары кайгамчык эки ажылдап турар.

Коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези атты чаалап алыр дээш чарышта электростанция, төп лаборатория, септелге мастерскаазы, фабрикада дөрт ээлчег болгаш комсомолчу-аныяктарның 16 бригадазы киржип турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Сергей Балбырович Сендажыга база Валерий Постниковка удурткан бызаңчы-бетонщиктер бригадалары күш-ажылчы алдарны чедип алган.

№ 48 тудуг эргелелинде Зинаида Мирушкованың, Мария Ховренкованың бригадалары, Ак-Довурак АТБ-ниң чолаачылары Василий Петров, Виктор Чупрасов, Хомушку Чылбак-оол, ТЭЦ-тиң турбина машинистери Л. Бушуева, А. Мищенко, «Тыва даг-дүгү тудугнуң» ажылчыннары Раиса Иванова, Вера Манжикова бүдүрүлгечи чедиишкиннерлиг болуп, кызымаккай ажылдап турарлар.

Эрткен чылдың чедиишкиннерин демдеглеп тургаш, бисте ам-даа бар четпестерни эдер херек. Чамдык бүдүрүлгелерде күш-ажылды организастааны база сагылга-чурум кошкак, бүдүрүп турар продукцияның бот-үнези бедик. Хлеб заводу, үлетпүр бүдүрүлгелер комбинады дээн ышкаш бүдүрүлгелер күрүне планын күүсетпээн.

1969 чылда Ак-Довурактың ажылчы чоннарының мурнунда ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле харысалгалыг сорулгалар салдынган. Үлетпүр продукциязының хемчээли 8 ажыг катап, а даг-дүгү бүдүрери барык 20 хуу улгадыр. 3 миллион ажыг рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын боттандырар, ооң иштинде 400 орунннуг общежитиени, Культура ордузун, 80 квартиралыг чуртталга бажыңын, 140 орунннуг уруглар садын ажыглалга киирер. Комбинаттың ийиги ээлчээниң тудуу улам калбарар.

Салдынган сорулгаларны чедиишкинниг боттандырар төлээде, Ак-Довурактың бүгү бүдүрүлгелери демниг ажылдаар ужурлуг. Хоорайның ажылчы чоннары чаа күш-ажылчы тиилелгелерлиг болур, беш чылдың дөрткү чылының планын алдарлыбиле күүседир, ленинчи юбилейни болгаш Совет Тываның 25 чылын төлептиг уткуур дээш бүгү күжүн үндүрер дээрзинге чигзиниг турбас.

Бо чылдың баштайгы айын Ак-Довурак хоорай эки түңнелдерлиг доскан. Ленинчи юбилейни төлептиг уткуур дээш алгылаан хүлээлгелерниң негелделерин боттандырар херекке мурнуку одуругну «Тыва даг-дүгү» комбинат ээлевишаан. Ол коллективтиң дуржулгазын Ак-Довурактың бүдүрүлгелеринге нептередири — парткомнуң, ооң эге организацияларының чугула сорулгазы.

В. БАКУЛИН,
«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде партком секретары.

Шынның почтазындан 1969

Шилчиир тукту алган

Партияның Өвүр райкому болгаш ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүсекчи комитеди коммунал, тудуг болгаш орук ажыл-агый черлериниң аразында социалистиг чарыштың 1968 чылда түңнелин үндүрген.

Ол чарыштың бирги черин районнуң амыдырал хандырылга комбинады ээлээн деп санааш, бүдүрүлге коллективтериниң аразынга шилчиир Кызыл тукту аңаа тывыскан.

Ук комбинатта даараныр, идик, шак септээр, чурукка тырттырар цехтер ажылдап турар. Ооң иштинде дааранылга цеги бүдүрүлгениң ай, квартал пландарын доктаамал ажыр күүседип, 9 муң рубльдиң хевин даарап садар тургаш, 10700 рубль кылдыр күүсеткен. Ынчангаш 14 муң рубльдиң орулгазын киирип алырын 15174 рубль кылдыр күүсеткен.

—●—

Чедиишкинни быжыглаан

Респотребсоюзтуң ном садар талазы-биле килдизиниң магазиннери, киоскилери эрткен чылдың ном саарарының планын хуусаа бетинде күүсеткен.

Килдистиң Кызыл хоорайда садыг точкалары эрткен чылдың дөрткү кварталының планын 117,8 хуу күүсеткен, а чыл планын 117,3 хуу чедирген.

Чон ортузунга ном тарадыр херекке педагогика институдунуң, медицина училищезиниң студентилери идепкейлиг киришкен. Ном магазиннериниң аразында чарыштың бирги черин № 2 ном магазини (эргелекчизи У. Г. Тюнина) чаалап алгаш, шаңнал макталды алган. А киоскилер аразында чарышка № 5 киоск (садыгжызы К. М. Климанова) тиилээн. Беш чылдың дөрткү чылының баштайгы айының планын Кызылдың ном садыглары база-ла чедиишкинниг күүсеткен.

С. ТАМЧАЙ.

Саратовтуң суггарылга каналының тудуу

САРАТОВ ОБЛАСТЬ. Саратовтуң суггарылга каналының тудуунда ажылдап турар чер казар машиналарның даашшимээни хондур-дүңдүр, шуурган хаттыг, чыккылама сооқта-даа соксавас. Ону Бүгү-эвилелдиң шалыпчы комсомолчу тудуу деп чарлаан.

Волганың суу ол каналды дамчыштыр Улуг, Биче Узеньниң чайын кадып калыр хем уннарынга келир болгаш оон ыңай Казахстанче агар.

Тудугжулар 1969 чылда ол каналдың 130 километр узун бүгү унунга чер казар ажылдарны доозар.

ЧУРУКТА: каналдың тудуу.

Е. СОКОЛОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ХОЙ АЖЫЛЫНДА «ДҮЖҮТ»

Алдыы-Тулаан-Кара хой ажылын хөгжүдеринге эң таарымчалыг чер. Мында «Деңг-Терезин» совхозтуң хоюнуң хөй кезиин одарладып турар.

Хойнуң оолдаашкыны массалыг эгелээн. Январьда соок 40 градустан кудулаваан. Хар кылын чагган болгаш хат хадааның соонда хар дошталып, хойларның даваннары тастап турар. Мындыг берге байдал турзажок, хойжуларның кызымаккай ажылдап турарының түңнелинде төрүүр хойларның болгаш чаш хураганнарның күш-деңгели эки.

Совхозтуң мурнакчы хойжулары Моңгуш Чимит-Доржунуң, Ооржак Аңгыр-оолдуң, Ооржак Дойнут-оолдуң болгаш өскелерниң-даа коданнарында хөй хойлар оолдаан, хураганнар бүрүнү-биле камгалап алдынган болгаш эки доругуп турар. Чижээ, М. Чимит-Доржунуң коданында 367 төрүүр хойларның 230-ну оолдапкан, азы хүнүң-не 15—16 чедир чаш хураганнарны хүлээп ап турар.

— Бо чылын хүлээлгеңер кандыгыл? —деп айтырыг салырывыска, хойжу мынчаар харыылаан:

— Мал ажылынга ниитизи-биле 15 чыл ажылдап келдим. Хойга ажылдааш, чыл бүрү 100 хойга онаапштыр 100-тен эвээш хураган ап көрбээн мен. 1969 чыл онза төөгүлүг чыл. В. И. Ленинниң төрүттүнгениинден бээр 100 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш совет кижи бүрүзүнүң күжениишкиниг ажылдап турары бо чылда бүгү улустуң социалистиг чарыжынга кириптишаан, 100 хойга онаапштыр 105 хураганны камгалап алыр болгаш бир хойдан-на 2 кг дук кыргыыр деп хүлээлге алгаш, чарышка совхозтуң мурнакчы хойжузу Ооржак Аңгыр-оолду кыйгырдым.

Бистер 10 ажыг кыштаглаарга барып, хойжулар-биле чугаалаштывыс. Сиген, сула, чарба-биле хойжулар шору хандыртынган болду. Хой массалыг оолдап эгелээн ужурунда малчыннар хүндүс-даа, дүне-даа уйгу-дыш чокка ажылдап турарлар.

Мындыг үеде малчыннар дугайында сагыш салыышкын совхозтуң удуртукчуларының болгаш мал ажылының тускай эртемниглериниң кичээнгейиниң төвүнде турар ужурлуг. Бо талазы-биле шиитпирлеттинмээн айтырыгларны демдеглевейн эртип болбас.

Алдыы-Тулаан-Карада малчыннар 1969 чылда чагыткан «Шын» солунун январь 25-ке чедир чаңгыс-даа номерни албааннар. Ону чедирер хүлээлгелиг мал ажылының бригадири эш Борбак-оол чогум чүнү бодап турарыл?

Совхозта партком (секретары эш Даржаа) малчыннарже почта тарадылгазын чогумчалыг тургузарын чоокку хүннерниң иштинде шиитпирлээр ужурлуг. Чамдык малчыннар канчаар-даа аажок изиг түлүк ажыл үезинде одаар ыяш сөөртүр, шалын алыр, шай, таакпы садып алыр дээш совхоз төвү—Деңг-Терезин суурже чорупт турарлар.

Кыштың чыккылама соогунда хойжуларны кол ажылындан чартыктырбас төлээде, үстүнде демдеглээн айтырыгларны совхозтуң дирекциязы дораан шиитпирлээр ужурлуг.

Т. ТАЛГАНЧИК,
«Шынның» корр.

Ажылды кажан экижидерил?

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр чүс чыл болурунга бүгү талалыг белеткелдиг ужуражыр дээш ажыл бүгү чуртта калбарган.

Ындыг турбуже, бо талазы-биле ажылды Кызыл хоорай Совединиң мал семиртир «Сукпак» совхозунуң удуртукчулары (директор эш Юртаев, партбюро секретары эш Лобачёв) дыка четпес чорудуп келген.

Семирти азыраар мыйыстыг бода малдың немелде деңзизин алыр болгаш сайгарар талазы-биле чыл планын эрткен чылын хөй баш мал күрүнеге киргениниң ачызы-биле күүсетсе-даа, бир баш малга онаапштыр немелде деңзи алыр планны кандыг-даа чүзүн мал талазы-биле күүсетпээн, тараа болгаш мал чеми культураларының дыка чавыс дүжүдүн алган.

Совхозтуң ажылчыннарының ниити билиг мергежилин бедидер сорулга-биле 1968 чылдың кыжынында агрозооветеринария өөредилгезин организастап эгелезе-даа, ону төнчүзүнге чедирбээн, а бо чылдың кыжынында ук өөредилге амдыгаа чедир эгелевээн.

Политөөредилге база четпес тургустунган. 21 коммунистиң 9-зу эге политшколада, бирээзи мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунда ортумак звенонуң политиктиг өөредилге школазында, 3-жү дээди өөредилге черлеринде бот-өөредилге-биле, а арткан коммунистер боттары өөренип турар. Боттары өөренип турар коммунистер эге класс билиглиг малчыннар болуп турар, ынчалзажок оларның-биле чаңгыс-даа катап беседалашпаан.

Марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир эге политшколага 9 коммунист болгаш 3 комсомолчу өөренирин партия организациязы көрген. Ооң пропагандистеринге коммунист Зубовту болгаш комсомол организациязының секретары Хрусталёваны быжыглаан. Кичээлдерни неделяда бир удаа эрттирери көрдүнген турбуже, өөредилге чылы эгелээниинден бээр чүгле 3 кичээл эрткен болгаш аңаа чүгле 6-ла кижи олуржуп келген. Ол кичээлдерге «В. И. Ленинниң революсчу ажыл-чорудулгазының эгези» деп баштайгы теманы катаптап келген.

Политөөредилге дугайында айтырыгны партбюро хуралынга каш удаа чугаалажып көрүп, четпестерни айтып турза-даа, кичээлдерни доктаамал эрттирер чер ам-даа тывылбаан. Кичээлдер кежээкиниң 5 шакта эгелээр, а Кызылда чурттап турар ажылчыннар сөөртүр автобус 5 шак 30 минута турда совхозтан Кызылче баар, ынчангаш кичээлдерни буу-хаа эрттирип, кандыг теманы өөренгенин, кым олурушканын орта демдеглевейн турар. Журналга 13 кижиниң орнунга чүгле 9 кижиниң адын бижээн.

Совхозтуң ажылчыннарының ортузунга агитас-массалыг ажыл ам-даа шуудавайн турар. Лекция пропагандазы четпес тургустунган. «Билиг» ниитилелиниң ында организациязының даргазы эш И. Базыр Кызылдан келген лекторларның сургакчы шынзылгаларынга ат салып, таңма базарынга ойлежип келген. Лекцияларны совхозтуң амыдыралы-биле холбаштырбайн, ажыл-агыйның специалистерин лекция пропагандазынче хаара тутпайн турар.

Библиотека кодээге культураның одаа болгай, ынчалзадаа ында библиотеканың (эргелекчизи эш Е. Жаркова) ажылы бүгү тала-биле калбарбаан. Көскү агитация материалдары, херекселдери эвээш, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр чүс чыл болурунга уткуштур агитация, пропаганда ажылдарынга хамаарышкан чамдык хемчеглерни ам чаа ап эгелээн.

Совхозтуң ажылчыннарын совхоз бүдүрүлгезиниң бүгү адырларынга бүрүн хаара тудуп, оларның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаан турарын чедип албаан. Ажылчыннар хандырылгазын кол кичээнгейге албайн турар.

Бо бүгү четпес ажылдар совхозтуң экономиказын быжыглаарынга шаптыктыг болуп турар. Оларны дарый эдип ап, ажылды экижидер күш совхозта бар.

Г. ЛЕБЕДЕВ.

—●—

Ажыктыг семинар

Улуг-Хемниң Арыг-Бажы суурга районнуң херээженнер чөвүлелдериниң даргаларының семинары болуп эрткен. 1968 ажыл-агый чылының түңнелдериниң болгаш чаа чылдың сорулгаларының дугайында илеткелди партия райкомунуң секретары эш Норбу кылган. Районнуң херээженнер чөвүлелдериниң чаа чылда сорулгаларының талазы-биле райкомнуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи эш Ондар чүве чугаалаан. Ооң соонда Арыг-Бажы суурнуң херээженнер чөвүлелиниң ажылының дуржулгазын чөвүлелдиң даргазы эш Серен чугаалаан.

Кол болгаш эдеринчи илеткелдер талазы-биле санал-оңал болган. Санал бергеннерден аңгыда херээженнер чөвүлелдериниң даргаларындан Баян-Кол суурда Чамзырын, Торгалыгда Сериң, Ийи-Талда Арандол олар дуржулга солчуп чүве чугаалааннар.

Районнуң херээженнер чөвүлелдериниң аразынга чыл дургузунда үргүлчүлеп келген социалистиг чарыштың түңнелин база ол семинарга үндүрген. Бирги черни ээлээни дээш Арыг-Бажында эш Серенге удурткан херээженнер чөвүлелинге партия райкомунуң шилчиир вымпелин тывыскан.

Семинарның киржикчилери Совет Тываның 25 чылын база Ленинчи юбилейни төлептиг уткуур талазы-биле тодаргай шиитпирлерни хүлээп алган.

СОҢГУЛДА УЧАСТОКТАРЫ

ЧЕР-ЧЕР Советтеринге соңгулдага белеткелдер бистиң республикада кидин түлүк чоруп турар. Соңгулданың район, округ комиссияларының составын шилип алыры, депшидери болгаш бадылаары доозулган.

Соңгулда белеткелдеринде ам кол ээлчеглиг сорулга болза, соңгулда участоктарын тургузары болур. Соңгулда участоктары соңгулда бюллетеньнерин хүлээп алыр, оларны санап түңнээр, соңгулдага хамаарышкан бүгү агитас-массалыг болгаш организас-техниктиг ажылдарның төвү болур.

Соңгулда участоктарын девискээр принциптин барымдаалап, Советтерниң бүгү звеноларынга чаңгыс кылдыр тургузаар, тодаргайлаарга, соңгукчу ук черден район, хоорай, суур азы кодээ Советтерге кандидаттарны чаңгыс соңгулда участогунга хары угда бадылаар апаар.

Соңгулда участоктарын соңгулдага чедир 30 хонуктан орай эвесте районнар, Кызыл хоорай Советтериниң күүскомнары тургузар болгаш бадылаар. Оларны тургузарда кол барымдаалар чугула негелде болза соңгукчу бүрүзү соңгулда хүнүнде хөй үе-шакты чарыгдавайн, соңгулдага киришкен турарын хандырары болур. Ол дээрге соңгулда эргезин боттандырарынга соңгукчуларга эң таарымчалыг байдалды тургузар база кижи дугайында улуг сагыш салыышкынны совет соңгулда системазының тургузуп турарының херечизи-дир.

Мооң ужурунда соңгулда участоктарын чоннуң 500-тен 3000 кижи санынга бир участок кылдыр тургузар. 500-тен эвээш чурттакчылыг, ынчалза-даа 100 кижиден эвээш эвес, а бистиң республикага 50-ден эвээш эвес чурттакчылыг суурларга тускай соңгулда участоктарын тургузуп болурун Дүрүмде онзалап айыткан. Соңгулда дугайында Дүрүмнүң бо негелдезин хажыда бээр таварылгалар бистиң республикада эрткен соңгулдаларның практиказында бар турган. Ону бо чылын катаптап болбас. Кыштың байдалы онза берге, соңгулдага амгы белеткел ажылдарының кол чүүлү малчыннарга эң таарымчалыг байдалды соңгулдага хамаарыштыр тургузары болур. Ынчангаш соңгулда участоктарын малчыннар бригадаларының төптеринге, улуг фермаларга тургузар айтырыг районнар, Кызыл хоорай Советтериниң күүскомнарының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Соңгукчулар дугайында онза сагыш салыышкынның база бир чижээ болза, соңгулда участоктарын хөй эвес чурттакчылыг эмнелгелерге, божуур бажыңнарга, кыргаппар бажыңнарынга, курорттарга болгаш санаторийлерге тургузуп болурун Дүрүмде айытканы болур. Оон ыңай «Бадылаар эргениң шынзылгазын» алган соңгукчуларга таарымчалыг кылдыр соңгулда участоктарын аэропорттарга, автовокзалдарга база тургузуп болур.

СОҢГУЛДА участоктарын Дүрүмге ылап дүүштүр тургузар төлээде, чер-чер Советтериниң күүскомнары тодаргай белеткел ажылдарын: соңгулда участоктарының кызыгаарларын тодарадырын, кодээ Советтерде ажыл-агый дептерлерин, хоорайларга болгаш ажылчын суурларда бажың дептерлерин ёзугаар чоннуң санын ылавылаарын чорудар ужурлуг. Участок бүрүзүнүң план-схемазын тургузары дыка таарымчалыг деп чүвени эрткен соңгулдалар көргүскен. Орта кварталдарны, кудумчуларны, бажыңнарны, кодээ черлерге чурттакчылыг суурларны, турлагларны, өглерни Советтер аайы-биле округтарны чуруп демдеглеп алыр.

Консультация

Ындыг схема соңгукчулар даңзызын шын тургузарынга дузалаар, соңгулда комиссияларының, агитаторларның ажылын чиигедир.

Участок тургузарының база бир негелдези участок бүрүзүнге элээн каш соңгулда округтары бактаап турар төлээде, округ бүрүзүнүң девискээри участоктуң кызыгаарының иштинге кирген турарын хандырары болур. Бо негелде хандыртынмаан таварылгада соңгукчу кижи эске-эске участоктарга барып бадылаашкынын бээр ужурга таваржыр. Ол чорук соңгукчуга таарымча чок болгаш участок, округ комиссияларын будулдуруп болур. Ындыг фактылар эрткен соңгулдаларга бар турган.

СОҢГУЛДА участоктарын тургузар дугайында хоорай, район Советтериниң күүскомнарының шиитпирлеринге участоктарның дугаарын, төптерин, кызыгаарларын тодарадып бижээн турар болгаш ол шиитпирлерни парлалгага чырыткан, чоннуң колдуг чыглыр черлеринге аскан турар ужурлуг, чүге дээрге соңгукчу бүрүзү кайы участокка барып бадылаарын, соңгулданың участок комиссиязы кайдэ турарын, бадылаашкын каяа эртерин билген турар ужурлуг.

Соңгулда участоктарын шын тургузарының онза чугула ужур-дузалыын барымдаалааш, оларны шын тургузарынга, девискээрни ылап тодарадырынга депутаттарны, активтерни калбаа-биле киириштирер херек. Эрткен соңгулдалар үезинде участок тургузарынче чогуур кичээнгейни салбайн турганындан оларны чоннуң санын барымдаалавайн, чүгле соңгукчуларның санын ёзугаар тургусканындан соңгулда хүнүнде чамдык участоктарга сыңмарлажыр чорук турган. Оон ыңай участоктар тургузарда чаа тургустунган бүдүн кварталдарны, бажыңнарны санга албайн баар таварылгалар турган. Ындыг болганда соңгулда кампаниязының үезинде чаа кварталдарны, бажыңнарны дугаарлаары, кудумчуларны чырыткы-биле хандырары, оларны радиожудары чугула. Ол чорук соңгулдага белеткелди чиигедип, чоңга таарымчалыг байдалды тургузар.

Участоктуң соңгулда комиссиязының ажылдаар болгаш соңгулданың эртер чери болур соңгулда участогунуң төвүн шын шилип, ой-шаанда дерип тургузарынче онза кичээнгейни салыр херек. Бисте тургустунган чаңчыл ёзугаар соңгулда участогунуң төвү кургулайында-ла Культура бажыңнары, клубтар, номчулга, школа бажыңнары, өөредилге черлери, күрүне болгаш хөй-ниити организацияларының бажыңнары болуп турар. Шилип алдынган черлерни шимээри, деририри, оларны радио, телефон, чырыткы, одалга-биле хандырары чер-чер Советтериниң чугула хүлээлгези болур.

СОҢГУЛДАНЫҢ участок бүрүзүнге участоктуң соңгулда комиссиязы ажылчы чоннарның хөй-ниити организацияларының болгаш ниитилелдериниң төлээлекчилеринден тургустунар. Участоктуң соңгулда комиссиязы даргазы, дарганың оралакчызы, секретары болгаш 4-тен 8 чедир кежигүннерлиг болур. Чону 300-тен эвээш участоктарга дарга, оралакчы, секретарь болгаш 3 чедир кежигүннүг комиссияны тургузар. Участок комиссияларының составын хоорай болгаш районнар Советтериниң күүскомнары доктаадыр болгаш бадылаар.

Участоктуң соңгулда комиссиялары соңгулдага чедир 25 хонуктан орай эвес хуусаада тургустунган турар. Участок комиссияларының составын бадылаан дугайында районнар, хоорай Советтериниң шиитпирлери парлалгага чарлаттынган, көскү черлерге астынган, тодаргайлаарга, бүгү чоңга билдингең турар ужурлуг.

Эрткен соңгулдалар үезинде участок комиссияларын соңгулда участоктарының тургустунарының ырак мурнунда-ла чоннуң хуралдарынга депшидип үндүруптериниң чамдык фактылары турган. Ол шын эвес. Участок комиссияларының составын чүгле соңгулда участоктары тургустунган болгаш бадылаттынган соонда, ам чоннуң хуралдарындан депшидип үндүрер ужурлуг.

Участоктуң соңгулда комиссияларын районнар болгаш хоорай Советтериниң күүскомнары чүгле хөй-ниити организацияларының, ажылчы чоннуң чер-черге болгулаан хуралдарының протоколдарынга үндезилээш бадылаар. Ындыг болганда чогуур протоколдарны албайн, чудукаралап, сагыш даап бадылап бээр практиканы катаптавас херек.

СОҢГУКЧУЛАР даңзызын бүгү ниитиге көргүзери-биле соңгулда участоктарынга делгээн соон дарый участок комиссиялары ол даңзыны агитаторларның, активтерниң дузазы-биле соңгукчуларның боттарының хынап шүүштүрерин хандырар хүлээлгелиг. Бо талазы-биле практикада четпес чүве чүдел дизе, даңзының шын тургустунганын соңгукчу бүрүзү боду кээп хынаарын хандырбайн, ону агитаторлар, активтер боттары-ла «күүседиптеринде». Даңзыга кирбээнинниң, азы бижидилгени шын эвес кылганының дугайында айтырыгны соңгукчу кижи участок комиссиязынга бижимел-биле киирер, а комиссия болза ындыг билдириишкинни соңгукчулар даңзызын тургускан Советтиң күүскомунга дамчыдып бээр.

Участок комиссиязы соңгукчуларга соңгулда бюллетенин бээр, округтар аайы-биле соңгулданың түңнелин тодарадыр, бадылаашкынның протоколун хамаарышкан округ комиссиязынга бээр хүлээлгелиг. Соңгулда доозулган соонда комиссия бодунуң херээн хамаарышкан хоорай азы район Совединиң күүсекчи комитединге хүлээдир.

Участок комиссияларының ажылы хөй болгаш онза харысалгалыг болганда оларның ажылдаарынга таарымчалыг бүгү чүүлдерни тургузар, оран-саваны тускайлап, таарымчалыг дерир херек. Олар соңгулдага хамаарышкан бүгү документилерин (соңгукчулар даңзызын, бадылаар эргениң шынзылгазын, участок комиссиязының протоколун) шын тургузарын, оларга хамаарышкан организастыг ажылдарны канчаар чорударын ылап билген турар. Бо сорулгаларга хамаарышкан инструктажтарны, семинарларны чер-чер Советтериниң күүскомнары организастаар ужурлуг.

Соңгукчуларның даңзызын бүгү-ниитиге хынадыры-биле делгеп аскан соон дарый соңгулда участоктарынга дежурныйлаашкынны организастаар. Ону соңгукчуларга эптиг кылдыр хүндүс болгаш кежээки шактарда кылыр, ооң шагын агитаторларны дамчыштыр чоңга чарлаар. Тускай чарлалдарны чер болганга азар. Бо сорулгага парлалганы, радиону болгаш телевидениени ажыглаар.

СОҢГУЛДАЛАР дугайында Дүрүмнү ёзугаар участоктуң соңгулда комиссиязының даргазы болгаш секретары соңгулдага чедир 15 хонук бурунгаар боттарының кол ажылындан шалынын арттырбышаан хостаткан турар. Участок комиссияларының даргаларын болгаш секретарьларын кол ажылындан хостаар дугайында айтырыгны районнар болгаш хоорай Советтериниң күүскомнары шиитпирлээр.

Участоктуң соңгулда комиссиязы соңгулдага чедир 15 хонук бурунгаар соңгулданың хүнүн, бадылаашкынның болур черин бүгү соңгукчуларга калбаа-биле таныштырган, чалалгаларны чедирерин хандырган турар.

Шалыпкын башкарар болза...

Демир суугуда оттулган ыяш дызырткайндыр хып чыдар. Чанынга баргаш, хол чылдырга экизи кончуг. Ынчалза-даа улуг бажыңда соогу кончуг. Чазаныкчылар кезек ажылдааш, суугуну долгандыр турупкаш, дөгелеп эгелээр.

Ол дээрге Чадаанада № 463 мехколоннаның чазаныга мастерскаязында ындыг.

Элээн каш чыл бурунгаар ол өрээлде чылыдар батареяларны кылып каан. Чүгле ол ажылды эгелеп кааш, ара каапкан. Чылдар эртип, начальниктер солужуп-ла турар.

Сагыш салып, ажылды холга алыр чүве болза, кылыр чүүлдер хөй-даа эвес. Оңгарны казып каан, хоолайлар база бар. Чанында котельная база бар. Ол бүгүнү эптеп тудуштурары негеттинип турар. Мехколоннада партия, профэвилел организациялары база ону кичээнгейге ап, ажылчыннарга дузалажыры чазаныкчылар күзеп турар.

С. ПАВУ.

Аалдаашкын доозулган

СЭКП ТК-ның, ВЦСПС-тиң, ВЛКСМ ТК-ның, даштыкы чурттар-биле найырал, культура харылзааларының совет ниитилелдериниң эвилелиниң болгаш өске-даа совет хөй-нити организацияларының чалаашын ёзугаар ЧКП ТК-ның Президиумунуң Күүсекомунуң кежигүнү, ЧССР-ниң Национал фронтузунуң ТК-зының даргазы Э. Эрбанга баштаткан Чехословак Социалистиг Республиканың Национал фронтузунуң төлээлери Совет Эвилелинге найыралдыг аалдаашкын кылып, 1969 чылдың февраль 2-ден 4-ке чедир чоруп турган.

Ол аалдаашкынның дугайында дыңнадыгдан илереп турарын ёзугаар алырга, ЧССР-ниң бүгү партияларының болгаш хөй-ниитизиниң массалыг эң улуг бүгү организацияларының төлээлекчилери бактаап кирген, Национал фронтузунуң ол төлээлери ССРЭ-ге чоруп турган үезиниң дургузунда СЭКП ТК-га, ССРЭ-ниң Дээди Совединге, ВЦСПС-ке, ВЛКСМ ТК-га, Даштыкы чурттар-биле найырал, культура харылзааларының совет ниитилелдериниң эвилелинге, Совет херээженнер комитединге, Дайынның хоочун киржикчилериниң совет комитединге ужуражышкыннар, беседалар кылган.

Төлээлер СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный-биле ужурашкан.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВЦСПС-тиң даргазы А. Н. Шелепин-биле, СЭКП ТК-ның секретарьлары И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Б. Н. Пономарёв-биле ужуражышкыннар болган.

Национал фронтунуң төлээлери аалдап чоруп турган үезиниң дургузунда ийи талага сонуургалдыг айтырыгларның талазы-биле санал-оналды ажык-биле чугаалашкан.

Чехословак төлээлекчилер ЧССР-ниң Национал фронтузунуң туружунуң болгаш сорулгаларының дугайын, ЧКП ТК-ның ноябрь, декабрь (1968 чылдагы), январь (1969 чылдагы) Пленумнарының шиитпирлеринде тодаргайлап айыткан политиказын база ЧКП-ниң январь сөөлүнде угланыышкынын Национал фронтунуң ол шиитпирлерге дүүштүр хөгжүдүп турар политиказын барымдылалааш, социалистиг ниитилелди чайгылыш чок хөгжүдерин хандырар талазы-биле Национал фронтуда бактаап турар партияларның, организацияларның күжениишкиннерин дыңнаткан.

Беседалар болуп турда, чехословак төлээлер социалистиг тургузуушкунунуң чайгылыш чок күүседир сорулгаларын боттандырарының болгаш социалистиг демократияны хөгжүдеринге ажылчы чоннарның идепкейин күштелдирер талазы-биле Национал фронтунуң ажылының хевирин, практиказын тайылбырлааш, социализмге удур, дүржок үзелдиг бүгү болуушкуннарны ЧССР-ниң политиктиг амыдыралындан чайладырының чогумчалыг аргазы ол деп айыткан.

Совет тала ЧССР-ге ооң Национал фронтузунуң ужур-дузазын болгаш күүседир сорулгаларын бүрүнү-биле билгенин, марксизм-ленинизмниң принциптеринге дүүштүр ЧССР-ни социалистиг ёзу-биле хөгжүдериниң чайгылыш чок күүседир сорулгаларын шиитпирлээринче ажылчын аңгыны, тараачын чонну, интеллигенцияны база аныяктарны сырый каттыштырар талазы-биле ук фронтунуң ап турар эрестиг хемчеглерин деткип турарын илергейлээн.

Совет төлээлекчилер ССРЭ-де политиктиг болгаш хөй-нити организацияларының ажыл-чорудулгазын болгаш коммунизм тургузарынга оларның киржилгезин, социалистиг демократияның, СЭКП-ниң партийжи амыдыралының ленинчи чижек нормаларының, принциптериниң хөгжүлдезин, коммунистиг ниитилелдиң материал-техниктиг баазазын тургузарынга СЭКП-ниң удуртулгазы-биле совет улустуң чедип алган чедиишкиннерин, совет ажылчы чоннарның амыдырал деңнелиниң, культуразының бедээнин, социалистиг дем каттыштырылгазының чаңгыс эвин, сырый каттыжыышкынын быжыглаар, тайбыңны, делегейниң айыыл чок чоруун хандырар күжениишкиннерни совет улустуң идепкейлиг деткип турарын чугаалап берген деп, дыңнадыгда демдеглээн.

Төлээлерниң аалдап чоруп турган үезинде совет-чехословак харылзааларны улам хөгжүдериниң аргаларының дугайында санал-оналды чугаалашканы дузалыг болган. Ооң-биле чергелештир чурттарның ийилдиринге социализм, коммунизм тургузуушкунунуң сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээринге, оларның айыыл чок чоруун, социалистиг дем каттыштырылгазының чаңгыс эвин быжыглаарынга Совет Эвилелиниң, Чехословакияның улустарының эвилелдешкениниң, найыралының, политиктиг, экономиктиг, өске-даа сырый харылзааларының амыдырал талазы-биле ужур-дузазы бүрүн илерээн деп чүве онза демдеглеттинген.

Боттарының аразында харылзааларын бүгү тала-биле улам хөгжүдеринге сонуургалдыын талалар ийилээ илергейлээн.

Совет болгаш чехословак улустарның аразында найыралдыг харылзааларны быжыглаары, улам хөгжүдери социалистиг дем каттыштырылгазының интернационалчы сорулгаларын шиитпирлээринге база улустарның аразынга тайбыңны, найыралды хандырарынга дуза чедирер деп бүзүрелдиин талалар илергейлээн деп, дыңнадыгда чугаалаан.

АЛДАРЛЫГ ДАЙЫНЧЫ ЧАҢЧЫЛГА

Шериг-патриотчу кижизидилге

Аныяктарны кижизидериниң үндезини оларны коммунистиг аажы-чаңга, коммунизмни быжыглаары болгаш тудуп тургузары дээш демиселге белен болур чоруктуг кижизидери болур деп, 1920 чылда комсомолдуң III съездизинге В. И. Ленин демдеглеп турган. Ленинчи бо айтышкын шериг-патриотчу кижизидилгеге база долузу-биле хамааржыр. Ооң үндезини болза коммунистиг партияның, чоннуң алдарлыг революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарынга совет аныяктарны кижизидери, аныяк оолдар, кыстарга марксисчи-ленинчи номналды өөредири, идея талазы-биле бедик бүзурелдиг, партияның херээнге бердинген, улуг Октябрьның чаалап алышкыннарын камгалаарынга белен патриотчу, интернационалисчи ёзуга оларны кижизидери болур.

Амгы үеде империалистерниң агрессчи чүткүлдери күштелип, социализмге удур идеология талазы-биле шавар халдаашкынын олар калбартып, совет аныяктарны угаан-бодал талазы-биле кошкадып сандарадырын оралдажып турар болганда, аныяктарның шериг-патриотчу кижизидилгезин улам күштелдирери бисте хүннүң айтырыы болуп келген.

Сөөлгү үеде шериг херээнде улуг өскерилге база болган болгай. Ракета-ядролуг чепсектиң күжү кайгамчыктыы-биле углаткан болза-даа кижини ол солуп шыдаваан. Бүгү чүвени кижи кылыр. Ынчангаш совет дайынчы кижи идея талазы-биле дадыккан, мораль-политиктиг болгаш угаан-медерел талазы-биле бедик болган турар ужурлуг.

Бо үениң аныяктары бистиң Төрээн чуртувустуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш тулчуушкуннарга киришпээни-биле холбаштыр шериг-патриотчу кижизидилгениң негелдези улам улгадып турар. Бо талазы-биле ажыл кошкак болур болза, Төрээн чурттуң эрткен үезиниң, хоочун салгалдың маадырлыг чоруктарының дугайында шын эвес билиг аныяктарга туруп келир, империализмниң талазындан айыылдарны четче угаап шыдавас таварылгалар тыптып болур.

Ынчангаш шериг-патриотчу кижизидилге ажылын школадан эгелээр. Бо талазы-биле Барыын-Хемчик, Каа-Хем районнарда, Кызылдың комсомол организациязында солун чүүлдер бар. Оларда школаларга «маадырлыг чоруктуң» кичээлдерин чоруткулаан, шериг-техниктиг бөлгүмнерни тургускулаан, дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарның черлери-биле походтарны организастап турар.

Совет Чепсектиг Күштерниң 50 чыл оюнуң бүдүүзүнде республиканың бүгү школаларынга «Дайынчы чаңчылдарның неделязын» чоруткулаан. Эрткен чылын Барыын-Хемчик районнуң школаларынга хоочун дайынчылар-биле хөй-хөй ужуражышкыннарны чоруткан. «Биске ындыктыг болур аттар», «Адың комсомолчу болза, ол атты ажыл-херээң-биле быжыгла», «Совет хамаатының амыдыралының утказы чүдел» деп темага кежээлер эки белеткелдиг, солун эрткилээн.

Шериг-патриотчу ажылга эрткен чылын чоруткан Бүгү-Эвилелдиң «Зарница» дээр шериг-спортчу оюннары онза ужур-дузалыг болган. Ол 1967 чылдың январьда эгелээш, бистиң республиканың школаларының хөй нуруузунга ол калбарган. Кызылдың, Кызыл-Мажалыктың, Сарыг-Септиң, Шагаан-Арыгның, Бай-Хаактың, Туранның болгаш өске-даа черлерниң пионерлери — бичии армейжилерниң батальоннары, отрядтары ол шериг-спортчу хемчеглерни эки организастап чоруткан. Чүгле Барыын-Хемчик районга «Зарница» оюннарынга 3750 бичии армейжилерни 20 батальон кылдыр хаара тудкан. Бо хемчеглерни чорударынга шериг албанныглар болгаш хоочун дайынчылар база киржип, белеткежип эрттиржип тургулаан.

Революсчу, дайынчы, күш-ажылчы черлер-биле походтарны калбартып турар. Эрткен чылын чүгле Каа-Хем районга 2500 кижи киржикчилиг 128 походту кылган. Туранның № 1, 2 школаларының өөреникчилери Туран — Өөк, Туран — Кызыл, Туран — Билелиг эразынга походту кылган.

Бо талазы-биле чижектерни хөйнү көргүзүп болур. Ол бүгү хемчеглер школачы бүрүзүнге патриотчу угаан-бодалды сиңирип, оларны улуг Төрээн чуртунга ынак болурунга кижизидер.

Школачылар шериг назыны четпээн үеге чедип, ооң соонда шеригге шуут баар болгай. Шеригге барганда янзы-бүрү таварылгалар болгулаар: чамдыктар дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиң тергиннери, тускай эртемниглер, сержантылар, старшиналар болу бергилээр, а бир чамдыктар шериг чурумунга, ооң уставтыг негелделеринге үр чаңчыгып чадап, харын-даа хожудаңгайларның санынга кире бергилээр. Бо болза шеригге келдиртириниң мурнунда чылдарда оларның кандыг белеткелдиг болганындан хамааржыр.

Харын моон ужурунда бүгү-нити шериг хүлээлгезиниң дугайында чаа хоойлунуң негелделерин күүседири-биле Тываның комсомол организациялары, республикада шериг комиссариаттары шериг назыны четпээн болгаш четкен аныяктар ортузунга ажыл чорударынче улуг кичээнгейни салып турар.

Армияның болгаш Флоттуң чепсегделиинде сөөлгү үеде болгулаан улуг өскерилгелер аныяктарның нити билииниң улам бедик болурун негеп турар. Шеригге баарының мурнунда-ла аныяк кижи шериг-техниктиг билиглерниң чогуур чүүлдерин билген турар ужурлуг, ол чокта дайынчы тускай эртемни шиңгээдип алыры берге болур.

Ынчангаш коллектив бүрүзүнге аныяктарны шериг албанынга белеткээриниң эң чугула, хүндүлүг сорулгаларының бирээзи кылдыр көрген турарын чедип алыр. Коммунистер болгаш комсомолчулар Төрээн чуртту камгалаар дугайында ленинчи чагыгларны, партияның Программазының маңаа хамаарышкан чүүлдерин болгаш СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин шериг албаны четпээннерге-даа, четкеннерге-даа калбаа-биле тайылбырлаар херек.

ДОСААФ-тың өөредилге черлеринге, колхозтарга, совхозтарга, школаларга хөй-нити чурум-биле трактористерни, чолаачыларны, радистерни, мотоциклистерни, белеткээр ажыл чоруп турар. Шериг даңгыраанының болгаш шериг уставының негелделерин аныяктарга тайылбырлаар, ядролуг физиканың үндезиннерин, боо-чепсекти болгаш техниканы өөренир талазы-биле оларга дузаны чедирер ажылды калбартыр.

Маңаа өөредилге, албан, бүдүрүлге черлериниң, колхозтарның дайынчылар-биле хүн бүрүде быжыгып турар найыралы улуг рольдуг. Чижээ, ВЛКСМ комитединиң секретары эш Тисенко болуп турар Н шериг кезээ-биле Кызыл хоорайның 14-кү ортумак школазының аразында сырый харылзаа тургустунган. Комсомолчу дайынчылар школаның шериг талазы-биле эге белеткел клазын тургузуп алырынга дузалаан, чамдык кичээлдерни база кылып, боодалга маргылдаазынга, шериг-спортчу оюннар чорударынга киржип турар.

Хоорайларда болгаш районнарда комсомол организациялары Совет Эвилелиниң болгаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары-биле, хамааты болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочун киржикчилери-биле ужуражышкыннарны организастап турар. Чижээ, Белоцарскиге (амгы Кызылга) болган тулчуушкуннуң киржикчизи, ам генерал-майор В. Шпагин, Совет Эвилелиниң Маадыры В. Брагин-биле Сарыг-Сеп суурнуң аныяктарының ужуражышкыны уттундурбас болган. Аныяктарны шеригже байырлалдыг үдээри улуг кижизидилгелиг рольду ойнаар. Эрткен чылдың ноябрьда шеригге баарларны үдээри-биле Кызылга болган митинг сагышка үр артар.

Аныяктарның шериг-патриотчу кижизидилгезиниң дугайында чугаалап тургаш, бо талазы-биле бүгү чүве эки чоруп турар дээр болза, шын эвес болур ийик. Четпестер база бар. Камгалал-массалыг ажылды доктаамал чорутпайн, кампания хевирлиг кылгылай бээр чүүл бар. Ону чүгле байырлалдарга таварыштыр чоруткулаар таварылгалар бар. Чамдык черлерде школалар башкылары камгалал-массалыг ажылды эскербейн-даа баргылаар. Башкылап тургаш, ортаакы чүс чылдарның дайыннарының дугайында аажок солун чугаалагылааш, бо үелеги бистиң тиилелгелеривистиң дугайында оон-даа артык солун кылдыр чугаалап шыдавайн-даа баргылаар таварылгалар база бар. Ынчангаш шериг-патриотчу ажылды чүгле хүннүң, доктаамал байдалдыг чорудар болза, чүгле ынчаарда ол эки түңнелдерни бээр дээрзин бодаар ужурлуг.

Бистер эрткен үелерниң кичээндириглерин уттуп болбас бис, дайын талазы-биле амдаа бар болуп турар айыылдарны эскерип, серемчилелдиг болур бис, харын ооң ужурунда аныяктар ортузунга шериг-патриотчу кижизидилгеже кичээнгейни улам күштелдирер дээш ажылдаар бис.

Бистиң улузувус кайгамчык байырлалче — В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнга уткуштур кел чоруур. Чурттуң камгалалын кижи бүрүзү карак огу дег камгалаар ужурлуг деп улуг баштыңчы чагып чораан. Чогум-на ол чагыгны төлептиг күүседир дээш, аныяктар ортузунга камгалал-массалыг ажылды партияның негеп турар деңнелинге дүүштүр тургузар ужурлуг.

С. ХИСАМИДЕНОВ,
Тыва АССР-ниң шериг комиссариадының политкилдизиниң начальниги подполковник.

делегей бо хүннерде

ПРЕЗИДЕНТ Л. СВОБОДАНЫҢ ЧУГААЗЫ

ПРАГА. (СЭТА). Армияның амгы сорулгаларынга болгаш сөөлгү үеде ооң ажыл-чорудулгазын үнелеп көөрүнге холбаштыр Чехословак улус армиязының командирлериниң болгаш партийжи-политиктиг ажылдакчыларының бүгү-армия чөвүлел хуралы Прагада эгелээн.

ЧССР-ниң удуртур ажылдакчылары ол чөвүлел хуралда киржип турар.

ЧССР-ниң президентизи Л. Свобода чөвүлел хуралга чүве чугаалаан.

Бистиң армиявыс улусчу, депшилгелиг кайгамчык эки чаңчылдарлыг деп, Л. Свобода чугаалаан. Ол армия ЧКП-ниң туруштарынга быжыы-биле туржуп келген болгаш туржуп-даа турар, ол армия январь соондагы хөгжүлдениң боттуг сорулгаларын бүрүн деткип турар. Чон армияны хүндүлээр, аңаа бүзүрээр, ону бодунуу кылдыр санап турар. Чехословак улус армиязы бистиң ниитилелдиң чарылбас кезээ болур болгаш болур-даа ужурлуг. Ол армия улустуң эрге-ажыктарын, социализмниң эрге-ажыктарын камгалаар, бистиң социалистиг төрээн чуртувустуң тайбың болгаш айыыл чок турар байдалын камгалаар деп чоннуң аңаа берген даалгазын төлептиг, ак сеткилдиг күүседир ужурлуг. Чогум-на харын бодунуң ол хүлээлгезин төлептиг күүседип шыдаан турар төлээде, армия болза амгы үениң дайынчы бедик мергежилдиг эки армиязы болган турар ужурлуг.

Бистиң армиявыс амгы болгаш келир-даа үеде бодунуң хүлээлгезин күүседип шыдаар арга-мергежилдиг болур төлээде, эрткен үениң аллагдалдарын улам шалыпкын чайладыр болгаш амгы үениң армиязының мурнунга ниитилел хөгжүлдезиниң база шериг херээниң салып турар негелделеринге бистиң армиявыс таарышкан турзун дээш улам дээштиг хөделир ужурлуг бис деп, Л. Свобода демдеглээн.

Бистиң армиявыстың кол сорулгазы — бистиң социалистиг төрээн чуртувустуң тайбың болгаш айыыл чок турар чоруунуң камгалалынга туржуру болур деп, президент айыткан. Ийи кезекке хуваалган амгы делегейде биске кара чаңгыс болдунар аргалыг орук: социалистиг өске чурттар-биле, хамыктың мурнунда Совет Эвилели-биле эвилелдиг болгаш кады ажылдажылганың оруу туруп турар. Ынчангаш харын Варшава керээзиниң системазының улам ыңайгы тургузуушкунунга идепкейлиг киржип келген болгаш киржир-даа апаар бис.

Барыын чүк политиказын, ооң дайын белеткелдерин болгаш планнарын кичээнгейлиг хайгаарап турар бис. Бир эвес тайбыңны болгаш социализмниң эрге-ажыктарын камгалаар дээр болзувусса, Барыын чүктүң ол чүүлдеринге бистиң камгалал күжениишкиннеривисти социалистиг өске-даа чурттар-биле дем каттыштырып тургаш, удурланыштыр тургузар ужурлуг бис дээрзин ынчангаш эки билип турар бис. Бистиң улустарывыстың төөгүзү ындыг болурунга бисти өөреткен болгай. Республиканың буржуаз төлээлекчилери дүжүп берипкен, а барыын талакы эвилелчилер бистерни чишке каап берипкен Мюнхен үезинде харын Совет Эвилели мырыңай эгезинден тура бистиң төрээн чуртувустуң хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң эрге-ажыктары дээш быжы-биле турушкан болгай.

Чехословакия болза социалистиг чурттар-биле кады тайбыңны камгалаар, социалистиг ниитилелди хөгжүдер болгаш ону камгалаар деп нити үндезин эрге-ажыктарлыг боор турарын демдеглээш, аңаа үндезилээш, нити орукту дилеп тыварының, кайы-кайызынга ажыктыг харылзааларны хөгжүдериниң эргежок чугулазын президент онзалап демдеглээн.

Сөөлгү үеде чехословак армияның ажылының дугайында болгаш 1969 чылда ооң сорулгаларының дугайында ЧССР-ниң национал камгалал министри генерал-полковник М. Дзур илеткел кылган.

Чөвүлел хурал

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Улан-Баторга февраль 5-те Моолдуң күражыл-агыйларының удуртукчу ажылдакчыларының чөвүлел хуралы ажыттынган. Чөвүлел хуралдың киржикчилери мал болгаш чер ажылының талазы-биле күражыл-агыйларның сорулгаларын, айтырыгларын чугаалажыр.

1969 чылда малдың баш санын 2,1 хуу, а 1970 чылда — 3,1 хуу көвүдедир чугула сорулга Моолдуң күражыл-агыйларының ажылдакчыларының мурнунга тургустунуп турар.

Ам малдың бүгү баш санының 4 хуузу күражыл-агыйларда. МАР-ның күражыл-агыйлары 1968 чылда күрүнеге сүт садарын 1965 чылдаазындан 14.7 хуу, дүк садарын — 13 хуу көвүдеткен. Ажаап алгаш, күрүнеге хүлээдип берген тараа дүжүдүнүң 82 хуузу күражыл-агыйларның үлүг-хуузунга онаажып турар. Оон аңгыда, олар картофельдиң 98 хуузун болгаш ногааның 96 хуузун күрүнеге берип турар деп, МАР-ның көдээ ажыл-агый министри М. Даш чөвүлел хуралга чугаалаан дээрзин МОНЦАМЭ агентилел дыңнаткан.

Партизаннарның тулчуушкуну

КАИР. (СЭТА). Палестин «Ас-Саика» организацияның израиль эжелекчилерге удур январь 27-де чоруткан тулчуушкуннарының бирээзиниң үезинде 25 израиль солдат, офицер өлүрткен, куяктыг беш тыртыг, 2 автомашина узуткаткан. Ол организацияның командылал чериниң дыңнадыында ынча дээн. Дыңнадыгны МЕН агентилел тараткан.

КЫДАТТА БОЛУУШКУННАР

«Массаларга шиитпир үндүрер арга берип шыдавастыр бис. Массалардан корткаш чоор» деп, Гуйчжоу можуда шериг ажылдакчыларының хыналдазы-биле үнүп турар «Синь гуйчжоу бао» солун бижээн. Ол чүүл Пекинден келген «массалар ортузунга арыглаашкынны улам ханыладыңар» деп сөөлгү айтышкынга холбаштыр бижиттинген.

Парлалгага ындыг чүүл үнүп келгенинде ужур-ла бар. Чурттуң чонунуң хөй кезии чоокта чаа-ла «культура революциязы кажан-на доостур ирги» деп ундаргай манап турган. Ынчан кол согуушкуннар удуртукчу кадрларга таваржып турган. Оларны чонга көзүлдүр шаажылап каар дерзиилелдер кылырын чоннуң оон өске кезии аңаа-ла хөөн чок көрүп эрттиргилээн. Ам ашталга кылырының кем чок кылдыр сагындырар «демисел—шүгүмчүлел — сойгалаашкын» дээр айтышкының аңаа-ла хамаатылар-биле хатай бүгү чонга хамаарыштыр база боттандырар болу берген. Аңаа чоннуң хөөнчокталганы үргүлчү көстүр апарган.

«Дайзыннар улам шиитпирлиг апарган» деп, найысылал солуннары үргүлчү демдеглеп турар. Ашталгага таваржып турар хөй-хөй кижилерниң чугааларын Пекин радиозу дамчыткаш, Цзянсу можуда болуп турар болуушкуннарны аңаа барымдаа болдурган. «Баштарывысты кезип, кара-бажыңнап ийикпе бисти партия кежигүнүнден үндүрүпсе-даа, туюлунга чедир черле демисежир бис!»—деп, олар үргүлчү харылап турар.

Хөөнчокталганнар чамдыкта тайбың кижилер кылдыр көзүлзе-даа, Мао Цзэ-дун бөлүүнүң кыйгырыгларын каксы аарак шоодуп турар. Чижек кылдыр көргүзерге, «Жэньминь жибао» солун чоокта чаа Уси хоорайның артистериниң аажы-чаңын хорадаан хөөннүг бижээн. Солуннуң бижээнин ёзугаар алырга, ол театрже чоруткан шериг агитотряды «улуг баштыңчыны» мактаан ырны ырлаарга, «чамдык артистер каттыржып турган».

Маочулар бергедээн байдалды чавырылдырар болгаш удурланыышкынны кошкадыр дээш, кадр ажылдакчыларга хамаарыштыр «политиканы чымчадыр» дугайын парлалгага бижип эгелээн. Солуннар чамдыкта «хоругдалдан хостадып үндүрген» кижилер бар деп чижектер парлагылааш, оларның «буруузун билинген» деп бижип турар. Ындыг болза-даа Мао Цзэ-дун болгаш ооң бөлүү шаажылакчы дерзии хемчеглер алырындан ойталаваан. «Өскерликчи Лю Ша-циниң шугумун амыдыралга боттандырып турган ужурунда» 13 кижи өлүртүп шаажылаттырар кылдыр шииттирген деп, Пекинге шериг-контроль комиссиязының «тускай дыңнадыының» көстүп келгени безин ону херечилеп турар.

Маоцзэдунчулар дерзии хемчеглер ап тургаш, эгир чылын кылган политиктиг кажарлаашкынының буурап дүшкениниң уржуктарын чайладып алыр деп кордаан. Ынчан олар ажылчын аңгының алдарын авыяастап мактап тургаш, Маонуң дерзии чазаан күштелдирип турарын ооң-биле чажырар деп оралдашкан. Бүдүрүлге черлеринге ажылдаарын шериг чурумнуг болдурганын, ылаңгыя шериг байдалдыг чурттаарынче ажылчыннарны шилчиткенин, ажыл шагын узатканын ажыл-ишчилер 20 чыл мурнунда дүжүрткен гоминданчы эрге-чагырганың ёзу-чурумунче катап шилчип турар үүлгедиглер деп буруу шапкан. «Чайын багай ажылдаан силер» деп, ам чүгле ажылчыннарны буруудадып, ынчан «кылбаан чүвелерин ам чедир кылырынче» оларны албадап турар апарган деп, даштыкы чурттарның Пекинде парлалга тайылбырлакчылары демдеглээн.

Көдээ девискээрлерниң байдалы база нарыыдаан. Чурттуң чонунуң 80 хуузу ында чурттап турар. Бөдүүн тараачыннарга «культура революциязының» хайы сөөлгү үеге чедир барык халдавайн келген. Ам школаларның бүдүрүлге бригадаларын болгаш эмнелге черлерин хандырарын тараачын чонга шилчидип бээри дээш Пекинниң калбарткан кампаниязы шынында Мао Цзэ-дун бөлүүнүң саң-экономика талазы-биле бергедээшкинге таваржыкаш, өөредилгеге, медицина хандырылгазынга үндүрер чарыгдалдарны тараачыннарга онаар дээни ол болган. Чон аңаа хөөнчокталганын шоолуг-ла чажырбайн турар. Хөй-хөй черлерде тараачыннарның ажыглаар өреге участоктарын хавырып турар.

* * *

Эрткен чылдың ноябрьдан бээр Мао Цзэ-дун дугайында дыңнадыглар чок турган. Аңаа хамаарыштыр Кыдатка-даа, даштыкы чурттарга база хөй-хөй угаазылалдар тыптып келген. Даштыкы чурттарның чамдык агентилелдери Мао Цзэ-дунну берге аарыгга таварышкан деп дамчыткан. Маонуң аарый бергениниң дугайында чугаа-соот дыңналырга, оппозицияның удурланыышкыны күштелир болгаш ооң талалакчылары аңгадай бээр деп, маочулар сести берген. Ынчангаш чоокта чаа Пекинге Мао-биле 40 муң «революсчу демиселчилерниң» көөргеттинген ужуражылгазы болган. Ол суртаалчы авыластаашкынны организастааннар Маону мактап, Совет Эвилелин болгаш социалистиг өске-даа чурттарны ныгылдааш, Маога шынчызын ооң-биле көргүзеринче чүткүл салган. Ооң мурнунда эрткилээн ол чижектиг чыыштар база ындыг болган.

(СЭТА).

ЧАА ОРЛЕАНДА СУД

ЧАА ОРЛЕАН, 5. СЭТА-ның тускай корреспонденти С. ЛОСЕВ мынчалдыр дамчыткан:

Президент Джон Кеннедини өлүрер сорулгалыг сүлчээге киришкен деп ялаладып турар, Чаа Орлеан чурттуг баяты Клей Шоуну судтаары 14 хүн дургузунда үргүлчүлеп келген. Округтуң кеземче херектери үзүп шиидер судунуң ширээн шинчилиг көстүр бажыңының ийиинден кирер эжииниң үстүнде «Мында ажыл-херекти кижилер эвес, а хоойлу-дүрүм эргелеп башкарып турар» деп бижээн. Ында даңгыраглыг суд төлээлерин шилип алыр ажыл дооступ турар. 12 суд төлээзи болгаш курлавырга турар бир төлээ даңгыраан берген. Курлавырга турар база бир төлээ шилип алыры арткан. Луизиана штатта даңгыраглыг суд төлээлеринге оларның кол ажылындан чардыккан үезиниң дургузунда оларга шалың төлеп бербес. Даңгыраглыг суд төлээлерин шилип алырының баштай шуут чок кылдыр сагындырар үүлези ынчангаш нарыыдап турар. А судка ук херекти үзүп шиидери черле ийи айдан эвээш эвес үе дургузунда узамдыгар хире.

Клей Шоунуң буруулуунуң ийикпе буруу чогунуң дугайында шииткел үндүреринге судтуң кыйгыртып келдирген Чаа Орлеан хамаатыларының шуут киржир күзелдиниң илеретпейн турарының кара чаңгыс чылдагааны база ол эвес. Чаа Орлеанның шагдаа даргазы Хайд ам айыыл чок чоруктуң шыңгыы хемчеглерин алган. 1967 чылдың мартта ол судка баштайгы өчүктер дыңнаарының үезинде база ындыг хемчеглерни алган. Суд залынче кирер эжикке келген кижини баштай-ла октуг-боолуг таңныыл уткуп келир. Солагай талакы быктында холбоозу, оң талакызында — холдар киннилээр демир астып алган чоруур. Ооң соонда келген кижиниң документилерин ылавылап хынаар, шагдаа даргазының оралакчызы залче кирерлерниң шуптузун топтап-топтап үжээр.

Кеннедини өлүрткен үезинден бээр эрткен беш чыл дургузунда оон чээрби ажыг херечилерни ужуру билдинмес чылдагааныг өлгүлеп калбаан болза, ол бүгү апаа-ла ёзуургалдар кылдыр сагындырар ийик.

Суд болуп турар залдың соңгаларын дуй көжегелеп каггылаан. Ооң ханазында Луизиана штаттың сүлде демдээ — аист куштуң дүрзүзүн чураан азып каан. Сүлде демдектиң баарында шииткекчи Хигерти олудун ээлээн. Оон арай кудулдур — бир столда болчукчуларының аразында шевергин кылдыр таартып алган ак баштыг, оңгак карактарлыг, ийи метр дурт-сынныг Клей Шоу олуруп алган. Буруладыр таакпылап, карактарының шилин уштуп, кедип каап-ла олурар.

Болчукчуларның ындында ялалакчылар олуруп алган. Оларны округ прокурорунуң дузалакчызы Джеймс Алкок баштап турар. Прокурор Джим Гаррисон судка барык келбейн турар. Ынчалзажок, шагдаа даргазы Хайдтың бөгүн дыңнатканын ёзугаар алырга, даңгыраглыг суд төлээлериниң составы бүрүнү-биле четчелеттинерге, буруудадыр доктаалды Гаррисон боду чоокку хүннерде судка дораан номчуп дыңнадыр. Ялалакчылар 30-ден 50 чедир херечилиг. Болчукчулар база ынча хире херечилиг. Оларның чамдыктары судка баштай өчүк дыңнаарының бүрүнгү чылын мартта болган хуралынга өчүктерин берген деп, шагдаа даргазы чугаалаан.

«Нью орлеанс стейтс айтем» солунунуң бижип турарын ёзугаар алырга, Ли Харби Освальдының кадайы Марина болгаш Техас штаттың губернатору турган Коннели Джон өчүктер бээрин аазаан. 1963 чылдың ноябрь 22-де Далласка Коннели президент-биле чаңгыс машинага чораан болгаш хөрээнче, билээнче, үттүг-чарнынче балыглаткан.

ЛОНДОН. Родезияның улузунуң хөй кезии африк чоннуң эрге-ажыктарынга англи чазактың өскерликчи болганынга удурланыышкынны илергейлээринге муң-муң африк, англи кижилер киришкен.

ЧУРУКТА: удурланыышкын илергейлээн чыскаал киржикчилеринге удур полицияның дерзиилелдер кылып турары.

ЮПИ—СЭТА-ның фотозу.

100

УЛУГ ЮБИЛЕЙГЕ

ДЕЛЕГЕЙНИҢ чонунга чырык орукту айыткан, бистиң үевистиң кижилериниң иштинден эң-не шылгараан, чаагай алдар-адын төөгүге арттырган башкы Ленинге совет кижилер чоргаарланыр.

Элээн каш чылдар мурнунда бодунуң адын безин чидирерингe чыгап, чартык феодалдыг байдалдарга туруп турган, тыва улус Ленинниң айыткан оруу-биле чорааш, феодализмден социализмче улуг шураашкынны кылган. Бо мындыг шураашкын Совет Эвилелиниң акы-дуңмалышкы улустарының өг-бүлезинге тыва улустуң киргени-биле болдунар аргалыг болганын Алдан-Маадырлар аттыг музейниң көргүзүг материалдарында чугаалап турар-дыр деп, бистиң хөй-хөй көрүкчүлеривис боттарының демдеглелдерин бижээш, арттырып каап турарлар.

Музей эрткен 1968 чылдан эгелээш, 1970 чылга чедир Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга перспективтиг планны чогааткаш, ол план ёзугаар ажылдап эгелээн. Мынчангаш, музей бодунуң бүгү ажыл-чорудулгазын «Ленинчи 100 чылга төлептиг ужуражыр!» деп лозуң-биле ажылдап турар.

План ёзугаар эрткен чылын музейниң лекторийинге В. И. Ленинниң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында лекцияларны, кино көргүзүглерин март—апрель айларда элээн хөйнү организастаан. Көрүкчүлерге В. И. Ленин дугайында 10 удаа кино-сеанстарны сонуургаткан. Ооң иштинде бүгүдеге билдингир апарган «Ленинчи үш час», «Маңаа Ленин чурттап турган», «Дириг Ленин» дээш оон-даа өске фильмнер бар. Ленин дугайында лекцияларны, кино көргүзүлгезин бо чылдың эгезинден эгелээш база уламчылаан. Ооң-биле чергелештир В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр чүс чыл болур оюн-биле холбаштыр чаа экспозицияның делгелгезинге тематиктиг планны чогаадып кылган. Бо планны кылырда музейниң фондузунда, экспозицияда, белеткеп чыгган база белекке келген материалдарны ажыглаар. Ол ышкаш Шушенскоеде ленинчи мемориалдыг девискээрден үлегерлеп алган чамдык макеттер база кирер. Музейниң залдарында Владимир Ильичиниң овур-хевирин кылган ийи улуг бюст бар болуп турар.

СОВЕТ КҮРҮНЕНИҢ үндезилекчизиниң ажыл-чорудулгазын көргүзүп турар төөгү материалдары база баштыңчының холу-биле ат салган хөй-хөй төөгү документилери бисте бар. Ол ышкаш, чонар-даштан чүве чазаар Салчак Хуна, Монгуш Черзи, Ховалыг Барымза болгаш оон-даа өскелер Ильичиниң овур-хевирин боттарының чогаадыкчы ажылдарынга сиңниктиргеннер, ооң түңнелинде чонар-даш кылыгларда Ильичиниң овур-хевири тургустунган. Түс черниң чурукчулары «Ленинчи черлерде» деп элээн каш картина-чуруктарны чураан, ук чуруктарны экспозицияга ажыглаары-биле хүлээп алырынга музей белен. Ам дээрезинде плакат-картиналар болгаш Ленинниң тыва дылда үндүрген ажылдары-биле бүттүнген бичежек делгелге музейде бар. Оуң моон соңгаар улуг делгелге кылырынга база ажыглаар апаар.

Музейде чыгдынып турар өлүм чок ол эртинелер ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге ажыглаттынган турар ужурлуг. Мынчангаш, улуг Ленинниң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын көргүзерде ооң тургусканы Совет күрүнениң, Коммунистиг партияның чедип алган улуг чедиишкиннери-биле сырый холбап көөрү чугула. Тыва улустуң бөгүнгү чедиишкиннери улуг Октябрьның ачызы-биле болдунар аргалыг болган. Ленинниң 100 чыл оюнга тураскааткан көргүзүг материалдарынга бистиң республиканың улус ажыл-агыйында чедиишкиннерин тодаргай көргүзери база чедимчелиг болуп турар. Ылаңгыя Ленинниң ады-биле адаан колхозтар болгаш кудумчулар бисте кайы хөй.

БО ҮСТҮНДЕ айтырыглар талазы-биле эрткен чылын дээвилээн чамдык хемчеглеривисти боттандырган бис. Чижээ, «Тыва кобальт» комбинаттың тудуунуң төөгүзүнге, Социалистиг Күш-ажылдың Маадырларынга, республиканың кодээ ажыл-агыйының мурнакчыларынга, Тожу районнуң колхозтарының төөгүзүнге хамаарышкан көжүп чоруур делгелгени республиканың ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле көргеннер. Музейниң экспозициязында «Тываның үлетпүр болгаш транспорту», «Тыва даг-дүгү», «Тыва кобальт», «Тыва улустуң уран сиилилге чогаадылгазы», «СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлери амыдыралда», «Тыва АССР-де коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкин» болгаш оон-даа өске темалар чаа-чаа немелделерни ап турар. Ол ышкаш музейниң чамдык экспозицияларынга мындыг темалар немежир, чижээлээрге: «Россия империязының составынга Урянгай край», аңаа, ылаңгыя орус суурларның тыптып келгенин тодаргай көргүзер. Тыва улустуң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралынга орус тараачыннарның салдарының өскенинин, орус болгаш тыва тараачыннарның аразында найыралының быжыккаанының дугайында материалдары экспозицияга ажыглаарын көрүп турар.

Төөгү килдизинге 1905 чылдың болгаш 1917 чылдың февраль революцияларының дугайында материалдарны база көргүзер.

Ленинчи юбилейге база Хем-Белдиринге болган тулчуушкуннуң 50 чылынга, Совет Тываның 25 чыл болур оюу болгаш өске-даа демдеглелдиг хүннерге музей белеткенип турар. Аңаа уткуштур Тывага хамаатыдайынының болгаш национал-хосталгалыг революцияның төөгүзүнүң, Тыва Арат Республикага улус демократтыг эрге-чагырганың тургустунганының дугайында, ТАР-ның ССРЭ-биле болгаш Моол Арат Республика-биле найыралдыг харылзааларының хөгжүлдезиниң дугайында, ТАР-ның капиталистиг эвес орук-биле хөгжүлдезиниң дугайында материалдарны чырыдары чугула сорулга кылдыр салдынып турар.

ТЫВАНЫҢ ажылчы чоннарының национал-хосталгалыг шимчээшкининиң материалдарын тодаргайлаарга, 1876—1878 чылдарда араттарның тура-халыышкылы, 1883—1885 чылдарда Алдан-Маадырларның тура-халыышкынының база 1911—1912 чылдарда манчжур эжелекчилерге удур араттарның Хопту тулчуушкунунуң материалдарын чыып база өөренип көөрүн планнап турар.

Эрткен 1968 чылда музейни 48 муң кижи кээп көрген. 220 экскурсияларны, ооң иштинде 160 тематиктиг экскурсияларны организастаан, музейниң лекторийинге 23 киносеанстарны чонга сонуургаткан, залдарга тематиктиг делгелгелерни 4 удаа организастаан. Хоорайның албан организация, үлетпүр бүдүрүлге черлериниң коллективтерин музейниң экспозициязын кээп көөрү-биле чалап, чалалга билеттерин республика масштабтыг хуралдарның киржикчилеринге үргүлчү тарадып турар. Хоорайның школаларының өөреникчилери болгаш өөредилге черлериниң студентилери өөредилге-практиктиг ажылынга музейниң материалдарын ажыглап турар, оларга музей ажылдакчылары улуг дузаны база көргүзүп турар.

В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл оюнга тураскааткан тематика-экспозициялыг планны тургузарда чугула хөй материалдарны чырыдарын көрүп турар бис. Чижээлээрге, 1870-ден 1924 чылга чедир В. И. Ленинниң амыдыралы болгаш ажыл-чорудулгазы, чаш болгаш аныяк чылдары, «Бис мындыг оруктап чоруур бис», В. И. Ленинниң революсчу ажыл-чорудулгазының эгелээни, революсчу пролетариаттың баштыны, хаан чазакка удур баштайгы штурм, реакцияның чылдары, чаа революсчу көдүрлүүшкүннүң үези, пролетаржы интернационализмге шынчы, социалистиг революцияже ленинчи курс, сөөлгү чажыт ажыл, 1917 чыл, Октябрь, делегейде бирги социалистиг күрүнениң үндезилекчизи, «Тиилелге азы өлүм!» чурттуң камгалалының баштыңы, социализм тургузуушкунунуң программазының— партияның чаа программазының тургузукчузу, делегей пролетариадының баштыңы, социалистиг тургузуушкуннуң сорук кииректчизи болгаш организакчызы, ССР Эвилелиниң организакчызы, Ленинниң амыдыралының сөөлгү чылдары, В. И. Ленинниң чагыглары болгаш амгы үениң амыдыралы-биле холбашкан оон-даа өске темалар маңаа киргилээр.

Сибирь шөлүлгезинге Владимир Ильич Ленин биле Надежда Константиновна Крупскаяның турганының дугайында материалдарны музей экспозициязынга четче бүрүнү-биле ажыглап турган көргүзерин оралдажып турар бис.

М. ДЕЛЕГ.
Алдан-Маадырлар аттыг музейниң директору.

Аныяк ужудукчулар болгаш космонавтар

Москвага аныяк ужудукчулар биле космонавтарның бирги Бүгү-эвилел слёду доозулган. Аңаа шериг-патриоттуг школаларның 250 өөреникчилери киришкен. Аныяк ужудукчуларның болгаш космонавтарның шимчээшкини Оренбургтуң ужудукчулар өөредир Ю. А. Гагарин аттыг дээди шериг училищезинге тыптып келген. Оон бээр беш чыл эрткен. Ам ындыг шимчээшкин клубтары ужудукчуларның бүгү училищелеринде, Хамааты ужар чүүл флодунуң эргелелдериниң болгаш отрядтарының чанында, пионерлер ордуларында, школаларда бар. Аңаа уруглар ужар чүүл теориязының, техниказының баштайгы билиглерин өөренип, агаар делгеминге самолёттан парашюттуг халып, самолёттарның, ракеталарның модельдерин кылып, спорт мергежилинге өөренип ап турар.

Школа доосхан соонда хөй-хөй өөреникчилер шуут-ла ужар чүүлче чоруп турар. Аныяктар ол слёттуң ажылдап турган үезинде алдар-сураглыг совет командирлер-биле болгаш ужудукчулар-биле — Шериг-Агаар Күштериниң Кол командылакчызы ужар чүүлдүң Кол Маршалы К. А. Вершинин-биле, Совет Эвилелиниң үш даклыр Маадыры генерал-лейтенант И. Н. Кожедуб, Совет Эвилелиниң Маадырлары ужудукчу-космонавт П. Р. Попович, ужудукчу-шенекчи Г. Мосолов олар-биле база оон-даа өскелер-биле ужурашкан.

Н ужар чүүл кеззэниң шериг ужудукчулары ужудуушкун талазы-биле боттарының дээди мергежилин слёт киржикчилеринге көргүскен.

Оренбургтуң ужудукчулар өөредир Ю. А. Гагарин аттыг дээди шериг училищезиниң чанында клуб аныяк космонавтар биле ужудукчуларның эң эки клуву деп санаткан. Аңаа ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугун тывыскан.

ЧУРУКТА: ужар чүүлдүң Кол Маршалы К. А. ВЕРШИНИННИҢ слёт киржикчилери-биле чугаалажып турары.

В. БУДАН биле М. СВИЩЕВТИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ЫРАККЫ ЧӨӨН ЧҮКТҮҢ ЛЕНИНЧИ ГВАРДИЯЗЫ

ЫРАККЫ ЧӨӨН чүкте ном Ленинианазы болза Россияның эң кыдыг кызыгаарынга революстуг шимчээшкинниң төөгүзү, масса чон ол черни дарлакчылардан канчаар хостаан, социализмни канчаар тургусканы дугайында төөжүлал, кайгамчык экономиктиг чаартылгалар дугайында демдеглел болур.

Ыраккы Чөөн чүкте Лениниананың бирги кезээ Владимир Ильичиниң Ыраккы Чөөн чүкче чоруткан кижилеринге бараалгаттынган. Улустуң хереэ дээш демиселчилер дугайында элээн каш ном парлаттынган. Оларның аразында ленинчи национал политиканың —деп эргени, биче буурай улустарның салым-чолунче сагып салган политиканың. Ыраккы Чөөн чүкке чалбыыштыг сургаалчы коммунистиң дугайында Анатолий Фетисовтуң «Карл Якович Лукс» деп улуг очерки бар.

«Ыраккы Чөөн чүктүң ленинчи гвардиязы» деп улуг чыынды ном коммунистерниң, Ленинниң төлээлекчилериниң чонга кызыгаар чок бердингенинин дугайын чугаалап турар.

Ыраккы Чөөн чүкте биче национал улустарның — чукчилерниң, нанайларның, удэгейлерниң чогаалчыларының шүлүктериниң, чечен чугааларының, тоолдарының Хабаровскиниң ном үндүрер черинде белеткеп турар чыындызын «Ленинни алгап тур бис» деп адаан. Биче национал улустарның чогаалчыларының Ильич дугайында бижээн эң дээре чогаалдарының чыындызының бичии том бүрүзүн белекке бээринге эптиг кылдыр хензиг хааржактарга суггар. оларның даштыы нанай болгаш ульга уран-шевер кижилер каастап кылыр.

Хабаровскиниң чогаалчылары баштыңчының юбилейинге Ленинниң мөчээн кадыг-берге чылында Коммунистиг партияга кирген кижилер дугайында «Ленинчи кыйгырыгның коммунистери» деп очерктер номун үндүрер деп турар. Ыраккы Чөөн чүк Лениниаязынга баштыңчының ыраккы чөөн-чүкчүлерге бижээн чагааларындан, документилеринден, ооң дугайында сактыышкыннардан тургустунган «Эш Ленин-биле чугаа», Владимир Ильичиниң чагыгларының Ыраккы Чөөн чүкте канчаар боттанып турарының дугайын чугаалап турар «Ленин болгаш Ыраккы Чөөн чүк», «Ыраккы Чөөн чүктүң 50 арыннары» деп томнар кирер.

И. ПУЗАКОВ.
Хабаровскиниң ном үндүрер чериниң кол редакторy.

Ульяновскиде школа музейиниң экспонаттары

Шаанда Володя Ульяновтуң өөренип чораан, ам В. И. Ленин аттыг школада төөгүнүң аныяк шинчилекчилери Симбирск гимназиязының 39 доозукчулары-биле чагаалажып турарлар. Олар гимназияның янзы-бүрү чылдарда доозукчуларының хөй-хөй сактыышкыннарын чыып бижип, документилер-биле байыткаңнар. Өөреникчилер академик Курчатовтуң, пианист Сахаровтуң, сураглыг карак эмчизи Филатовтуң, чуваш улустуң эртемдени Яковлевтиң болгаш өске-даа хөй-хөй кижилерниң амыдыралының дугайында чүүлдерин бижээннер.

Симбирск гимназиязының доозукчузу, РСФСР-ниң эртемиинң алдарлыг ажылдакчызы профессор Г. В. Теплов школа музейиниң шинчилекчилеринге Симбирскиниң эрги шагда фото-чуруктарының альбомун дамчыдып берген. Ында Стрелецкая кудумчуда В. И. Ленинниң төрүттүнген бажыңының бараны база көстүп турар.

В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болурунга уткуштур школачылар чаа делгелгени белеткеп турарлар. Олар физика кабинединге гимназист В. Ульяновтуң ажыглап турганы өөредилге херекселдерин, ол үениң номнарын, география картазын, өөреникчи билеттерин, кыдырааштарны, табельдерин дилеп тыпканнар.

(ПМА).

Бистиң библиотекаларывыс

— Четтирдивис! Байырлыг, Тамара Агаповна!— дигилээн, холдарында номнар, журналдар туткулаан, улуг-биче кижилерниң өөрүшкүзүн, сеткил ханган чылыг сөстерин Ак-Туругнуң кодээ библиотеказынга кире бергеш, дыңнаар силер. Тамара Агаповна Жукова библиотекага ажылдаала 17 чылдың иүүрүн көрүп турар. Кызылга он класс дооскаңының соонда, ол 1949—50 чылдарда Кызылдың А. С. Пушкин аттыг библиотеказының чанынга ажыттынган чыл хуусаалыг библиотека курузун дооскан. Чаа-Хөлдүң библиотеказынга ийи чыл ажылдааны-биле Т. А. Жукованың күш-ажылчы амыдыралы эгелээн. Ооң соонда Кара-Сугнуң библиотеказынга ажылдаан.

— Кара-Сугнуң библиотеказынга ынчан чүгле 300 экземпляр ном турган чүве. Чаа номнар барык-ла келбес, чоннуң ном алыры база чегей. Тыва дыл билир эвес мен. Чон ортузунче шоолуг-ла кирип шылаваан мен. Ооң соонда ол-ла библиотекам-биле кожазында Ак-Туругже шилчип келген мен... Ынчаан дыка улуг номчулга өрээлдиг, номнар делгелгезин ында-мында тодаргай көстүп чыдар делгем ышкаш сагындырар библиотекавыс мынчалдыр дапкыжап келгенин бо ышкажыл—деп, Тамара Агаповна, бүгү адырлар аайы-биле чүрүм-чыскаалдыг салгылаан номнарның салган полкаларынче айыткаш, арнында өөрүшкү чайынныраан, чугаалай-дыр.—Ном фондувус 13.000 экземпляр. 1968 чылдың төнчүзүнде 600 номчукчулуг турдувус. Оларның 239-зу январь 28-ке чедир чаа чылдыынче аде бүрүткеткештиң номнарны алгылады...

Шынап-ла Тамара Агаповна Жукова 15 чыл дургузунда ак-туругжуларның ортузунга суртаал ажылы чорударынга бодунуң билиин, мергежилин, талантызын көргүзүп келген болгаш көргүзүп-даа турар. Аныяк-даа, хоочун-даа номчукчуларга литература шилип бээринге арга-сүмелерин үргүлчү бергилээн олурар.

Эргижирээн, элеп-үлдереэн номнардан бүгү ном-дептер фондузу арыглаттынган. улуг улуска хамаарыштыр долу эвес-даа бол, хостуг шилилдени тургускан, чаа келген номнар болур чогууру-биле үш хонук хуусааның иштинде чогуур адырлар аайы-биле бүрүткеттинип турар. 1968 чылда номчукчуларга 15660 ном бижидилгезин кылган. Ооң 9147 экземплярлары орус дылга, а 6513-жү тыва дылга бердинген. Орус дылга ынча хөй бижидилге чорутттунганы, суурда орус номчукчулардан аңгыда, орус дыл суурнуң чурттакчыларының ийиги төрээн дылы болу бергенин бадыткап турар-дыр. 1969 чылда библиотека янзы-бүрү аттарлыг 13 солунну болгаш 45 журналды чагыттырган, номчукчуларга бараан болдурган.

Ак-Туругда 378 өрегеден турум ном номчуп турары 266 өреге бооп турар. Оларның иштинде эң-не идепкейлиг номчукчулар орук-тудуг участогунуң ажылчыны Дарый Кошкар-оол чыл дургузунда 323 номнар, брошюралар, журналдар номчаан. пенсионер С. М. Федоров политиктиг литератураның чарылбас өңнүү, ажылчын Монгуш Көрей-оол, кадыкшылга школазының кижизидикчи башкызы Елизавета Кара-сал, Ак-Туруг ортумак школазының башкызы Борбак Хөлчүк болгаш оон-даа өскелер ном-биле ханы өңнүктер.

Малчыннарның турлаг хонаштарынга, бригадаларга ном тарадыр талазы-биле Тамара Агаповна номчукчуларының 20 кижиден тургустунган активинге болгаш 5 кижи составтыг библиотека чөвүлелинге даянып турар.

Эрткен чылын библиотекарь А. М. Горькийниң «Чаш чорааным», Н. Н. Носованың «Витя Малеев школага болгаш бажыңынга» деп чогаалдарынга чогаалчыларның чүс болгаш алдан харлаанынга тураскааткан номчулга конференцияларын, дерт номнуң сайгарылга чугаалажылгазын кылган болгаш 34 беседа, 42 ыткыр номчулга чорутттунгулаан.

Часкы, күскү сезоннарда Ак-Хем, Улуг-Хову, Кара-Сугнуң хову турлагларынга, Чаш-Тал, Терек фермаларынга болгаш кыргылда пунктузунга Тамара Агаповна күзенчиг аалчы хүлээлгезин ак сеткилдии-биле күүседип, номнарны чедирип, оларны солуп берип, агитхуудустарны, монтажтарны үндүрүп, көргүзүг самбыраларын кылырынга үргүлчү дузалап турган.

Библиотеканың чанында «Номнарның өңнүктери» деп бөлгүм ажылдап турар. Оларның киржикчилери өөреникчилер. Четверг санында олар библиотекага келгеш, номнар септээр, эрги журналдардан чуруктарны монтажтар кылырынга шилип кезер, хырбалаар дээш өске-даа ажылын черле утпастар. Оларның дузазы-биле эрткен чылын 23 монтажтар, 9 стендилер кылдынган болгаш 28 катап номнар делгелгези болгулаан.

Амгы үеде Н. К. Крупскаяның болгаш В. И. Ленинниң төрүттүнген хүннеринден бээр чүс чыл болур оюнга уткуштур монтажтарны болгаш стендилерни, номнар делгелгезин кылып алган. В. И. Ленинниң «Аныяктар Эвилелдериниң сорулгалары» деп ажылынга номчулга конференциязын чорударынга библиотека чөвүлели белеткенип, ооң айтырыгларын тургускаш, азыпкан. В. И. Ленинниң өлүм чок геннилдыг чогаалдарын чонга тарадып, суртаалдаары библиотеканың бирги ээлчеглиг айтырыы деп, бистиң библиотекарывыс чүгле чугаалап турар эвес, харын ажыл-херек кырында боттандырып турар.

Х. ТОВАРИШТАЙ.
Улуг-Хем район.

СПОРТ

ХООРАЙНЫҢ БЕШ ЧЫЛ ОЮНГА ТУРАСКААТКАН

Ак-Довурак хоорайның 5 чыл болган оюнга тураскааткан волейбол маргылдаазы болган. Чараш оюннуң түннелинде бирги, ийиги, үшкү черлерни «Труд», «Спартак», «Динамо» командалары дараалаштыр чедип алган.

Тиилекчилерге кубокту, Ак-Довурак хоорайның 5 чыл оюнга тураскааткан вымпелди болгаш хүндүлел бижиктерни тывыскан.

Д. ДОҢГАН.

Редактор К. Н. ДИИГА.

Республиканың аңчылар болгаш балыкчылар ниитилелинге районнарга чугай өрттедип ажылдаар кижилер негеттинип турар. Айда ортумак шалыны 250 рубль, ажылдаар күзелдиг кижилер Кызылда Оюн Күрседи кудумчузунда 110 бажыңга келир. Телефону 22-55.

НИИТИЛЕЛДИҢ БАШТААР ЧЕРИ.

АЖЫЛЧЫ ЧОННУҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ!

Кызылдың амыдырал хандырылга комбинадының идик мастерскаязы идик аймаан септээринге чагыгларны хүлээп ап турар.

Бистиң адресивис: Кызыл, Красноармейская кудумчузу 135, идик мастерскаязы.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

Ажылдаарын күзээрлерге

Күш-ажыл курлавырларын ажыглаарының органнары «Тыва тудуг», «Тыва кодээ тудуг» трестеринге болгаш «Тыва кобальт» комбинатка ажылдаар кижилерни чыып турар.

Ажылчыннарны хүлээп алырының чуруму:

а) 2 чыл хуусаалыг керээ чарган ажылчыннарга тудуг организациялары болгаш «Тыва кобальт» комбинат 200 рубльдиң акша дузаламчызын көргүзер. Ооң бир чүзүн ажылдаары-биле келген дарый бээр, а артканын керээниң хуусаазы төнгенде бээр:

б) ажылчынның чурттап турар черинден кожеринге, эт-севин чедирип алырынга үндүрер чарыгдалды керээ чарган организация төлээр;

в) кадржып ажылдаар күзелдиг кижилерге ажыл-агый чарыгдалынга үндүрери-биле 200 рубльди чээлиге бээр. Ону бүдүн чартык чыл иштинде эгидип бээр;

г) келген кижилерни общежитиеге чурттадыр болгаш орун-дөжек херекселдери, ажылчын хеп-биле хандырар.

Ажылчыннарны Кызылда, Ак-Довуракта тудугларже, «Тыва кобальт» комбинатче чорудар. «Тыва кобальт» комбинатче 8, 10 класс дооскан оолдарны болгаш мергежээн электриктерни, слесарьларны болгаш аппаратчиктерни чорудар. Организастыг чыылда-биле келгилээн кижилерни тускай мергежилгеге ажылдатпышаан, хууда болгаш бригада аргазы-биле өөредир.

Организастыг чыылдага 18—55 хар назылыг кижилерни хаара тудар.

Ажылдаар дээн кижилер райкүүскомнарны, ВЛКСМ райкомнарын, кодээ Советтерни, Кызыл хоорайның Кочетов кудумчузунда 46 бажыңда чонну ажылга киирип таарыштырар пунктузун (телефону 33-48) болгаш Күш-ажыл курлавырларын ажыглаарының эргелелин (адрези — Щетинкин—Кравченко кудумчузу 38, телефону 24-14) дамчыштыр тудугларже, «Тыва кобальт» комбинатче чорудуп болур.

Тыва трансагентство чүдүрүкчүлеп ажылдаар кижилерни чалап тур. Кызылда Кочетов кудумчузунда **110 дугаар бажыңга** 9 шактан 18 шакка чедир кээп дугуржуп ап болур. «Енисей» кинотеатрның чанында автобус доктаар черге чедир чоруур.

Тыва трансагенство.

«Тыва газ» конторазы септекчи слесарьларны, газ херекселдерин баш удур хайгаараар слесарьларны, чагыкчыларга гаатыг баллонну салып бээр слесарьларны ажылдаарынче чалап тур.

Бистиң адресивис: Кызыл, Рабочая кудумчузу, бажың 2, телефоннар: 32-99, 04.

«Тыва газ» чери.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 7-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Алдын дарийги» дээш маргылдаа» 10, 12, 2, «Чымыштыг ажылагый» 4, 5.45, 7.30, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Уругларга дириг-чуруктар 10, «Күзел болдаадын маадыры» 12, 2, 4, «Шыштың сезон» (1-ги, 2-ги сериялары) 6, 8.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кайгамчык Василиса» 10 (эртен), «Щит болгаш хылыш» (1-ги, 2-ги сериялары) 4, 7.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чоруун чогуун, «көк куш» 3, «Сангам» (1-ги, 2-ги сериялары) 5, 8 шактарда.

редакцияның адрези

Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАР. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда килдизиниң 35-24, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 23-54, культура килдизиниң 37-13, кодээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа база совет тургузуг килдистериниң 21-27, информация килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлалга эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин — Кравченко кудумчузу), 1). ТС 00240